

บทที่ 3

มาตรการในการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

จากการที่ประเทศไทยได้ประสบปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นปัญหาที่กระทบต่อประชาชนโดยรวมของประเทศ ไม่ว่าจะทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคงของประเทศ ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากพิษภัยของยาเสพติด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่าปัญหาประการหนึ่งที่ทำให้ยาเสพติดยังคงระบอบอยู่ในประเทศไทย อาจเนื่องมาจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยมักเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังองค์กรค้ายาเสพติด ในบทต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง หรือทางอ้อมก็ตาม ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

3.1 สภาพปัญหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

สืบเนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่อยู่คู่สังคมไทยมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน แม้รัฐบาลจะได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด แต่ปัญหายาเสพติดยังคงอยู่ และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะ ซึ่งการแพร่ระบาดของยาเสพติดในอดีตของประเทศไทยนั้น จะเป็นการแพร่ระบาดเฉพาะกลุ่มผู้ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการใช้ยาเสพติดเพื่อให้สามารถทำงานได้ยากยิ่งขึ้น แต่ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของยาเสพติด ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ส่วนประกอบของยาเสพติดมีการพัฒนาฤทธิ์ยา ให้ตอบสนองความต้องการของผู้เสพมากยิ่งขึ้น มีการแพร่ระบาดไปสู่กลุ่มคนอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากกลุ่มคนใช้แรงงาน กล่าวคือมีการแพร่ระบาดไปสู่กลุ่มของเยาวชน นักเรียน และนักศึกษาอย่างรวดเร็ว การใช้ยาเสพติดในปัจจุบันมิได้เป็นการใช้ยาเสพติดเพียงเพื่อให้สามารถทำงานได้มากขึ้น แต่กลายเป็นสิ่งที่ใช้เพื่อความสนุกสนาน การอยากลอง และความเครียด ทั้งอาจเกิดมาจากปัญหาครอบครัว หรือปัญหาสังคมก็ตาม เป็นเหตุให้ยาเสพติดแพร่ระบาดเข้ามาในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ผู้ค้า หรือผู้ผลิตยาเสพติดเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ซึ่งแปรผันตรงกับความต้องการในการเสพยาเสพติดของกลุ่มผู้เสพยา ด้วยเหตุนี้ทำให้การปราบปรามยาเสพติดจึงกระทำได้ยากมากขึ้น อาจเนื่องมาจากกลุ่มผู้ผลิต และผู้ค้ายาเสพติดเป็นธุรกิจที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเงินจำนวนมาก อันเป็นเหตุจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคล หรือประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถือเป็นองค์กรที่ร่ำรวย และมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก จึงอาจเป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นเสมือนตัวอย่างให้กับ

ประชาชนในการดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งควรอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ก็อาจเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ หากเกิดความโลภ หรือมองเห็นผลประโยชน์ในทางทุจริตเป็นสำคัญ จนยอมที่จะสละเกียรติยศของตนเอง เพื่อประโยชน์ในทางที่มีขอบก็อาจเป็นไปได้

ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศชาติที่สร้างความเสียหายเป็นอย่างมากต่อส่วนรวม เป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศ เพราะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในด้านต่างๆ ประกอบกับการดำเนินการที่มีความสลับซับซ้อน และแยกชั้นมากขึ้น มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในทางที่ผิด เพื่อหาประโยชน์ให้กับตนเองหรือหมู่คณะ ซึ่งการแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว ได้กระทำมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเป็นปัญหาใหญ่ที่มีความสลับซับซ้อน

ปัญหาสำคัญของการแพร่ระบาดของยาเสพติดนั้น จำเป็นที่ต้องมองจากสาเหตุจิตใจที่ทำให้บุคคลต้องการเข้าไปร่วมอยู่ในธุรกิจนี้ กล่าวคือ การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นอาชญากรรมอย่างหนึ่งที่มีความรุนแรงและเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน จนถือว่าเป็นภัยต่อสังคมในระดับร้ายแรงเลยทีเดียว ธุรกิจเกี่ยวกับยาเสพติดมักจะทำงานในลักษณะขององค์กรอาชญากรรม อันมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก มีทั้งระดับหัวหน้าองค์กร และระดับปฏิบัติการ ซึ่งโดยมากแล้วผู้ที่มีอิทธิพล ร่ำรวย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดซึ่งมักอยู่ในระดับหัวหน้า กล่าวคือไม่ต้องเป็นผู้ลงมือกระทำความผิดเสียเอง แต่ให้ลูกน้องเป็นผู้กระทำแทน โดยในระดับหัวหน้านั้น จะทำงานในลักษณะของการตั้งการ วางแผน จึงไม่สามารถลงโทษบุคคลกลุ่มนี้ได้โดยง่าย เนื่องจากในระดับหัวหน้าขององค์กรมักมิใช่ผู้กระทำความผิดโดยตรง ทำให้ยากต่อการเสาะแสวงหาพยานหลักฐานมาลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้

เจ้าหน้าที่ของรัฐในความหมายโดยทั่วๆ ไป มักจะมองว่าเป็นข้าราชการที่ทำงานให้กับรัฐ และความหมายที่สั้นที่สุดก็หมายความว่า “ผู้ทำงานให้รัฐ” ใครก็ตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐให้เข้ามาทำงานให้ไม่ว่าจะมีค่าจ้าง หรือตำแหน่งหรือไม่ แต่เมื่อได้รับมอบหมายจากรัฐให้ทำงานอะไรก็แล้วแต่ก็จะทำให้บุคคลนั้นเกิดอำนาจและมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ขึ้นมาทันที ยิ่งประเทศไทยเคยมีระบบศักดินามาก่อน ยิ่งทำให้มีความรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นบุคคลที่สูงกว่าคนทั่วไป จะทำการงานอะไรก็มีความเกรงอกเกรงใจ ทำให้บุคคลบางจำพวกที่เข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐนวยโอกาสแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบให้แก่ตนเอง พรรคพวก และญาติมิตร ยังมีอำนาจหน้าที่มาก ยิ่งหา

ประโยชน์ได้มาก ผลประโยชน์ที่ส่วนรวมจะได้รับก็ยิ่งถูกเบียดบังไปเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้นตามไปด้วย

แต่แท้จริงแล้ว นิยามของคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ในกฎหมายแต่ละฉบับจะให้นิยามที่แตกต่างกันไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ในมาตรา 3 ได้บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า

- (1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล หรือผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง
- (2) คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใดๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล และ
- (3) บุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม (1) หรือ (2)

ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ในมาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ซึ่งปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานของรัฐ และคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ศาลเฉพาะส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี องค์การควบคุมการประกอบวิชาชีพ หน่วยงานอิสระของรัฐ และหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ในมาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคล ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ

ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ไว้ว่า หมายถึง ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐด้วย¹

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐหมายถึง ผู้ซึ่งปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หมายความรวมถึงเจ้าพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐด้วย

ประเภทของเจ้าหน้าที่ของรัฐ สามารถที่จะแบ่งเป็นประเภทกว้างๆ ตามอำนาจการปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินการตามตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ข้าราชการพลเรือนสามัญ
2. ข้าราชการตำรวจ
3. ข้าราชการทหาร
4. ข้าราชการการเมือง

การทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น จะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถือเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก ทั้งเป็นอาชีพที่มีเกียรติ และศักดิ์ศรี จึงควรที่จะทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนชาวไทย ทั้งในด้านความประพฤติ และการปฏิบัติให้อยู่ภายใต้กรอบและกฎเกณฑ์ของระเบียบกฎหมาย และประเพณีอันดีงาม ฉะนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงควรปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการตามหน้าที่เฉพาะตำแหน่ง และงานที่ได้รับมอบหมายให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามหลักการ หลักวิชา ความถูกต้อง วัตถุประสงค์ วิธีการของงานและวิชาชีพนั้น

¹ ข้อพึงสังวรของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับยาเสพติด,วารสารการประปานครหลวง ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2544 หน้า 9.

2. ประพฤติ ปฏิบัติ และงานหน้าที่ตามนโยบายของหน่วยงาน กฎหมาย ระเบียบ และ ปทัสถานขององค์การ
3. เอื้ออำนวยให้ประชาชนได้รับบริการ ที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างเต็มกำลังความสามารถ ตามหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ
4. ร่วมมือและประสานงานกับบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายใน และภายนอก องค์การ ตลอดจนมุ่งประโยชน์ส่วนรวม
5. ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน ชาติ บ้านเมือง และมีผลเกื้อกูลส่งเสริมสถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ วัฒนธรรม และระบบการปกครองของประเทศ
6. พัฒนางานในหน้าที่นั้นให้เกิดประสิทธิภาพ ความก้าวหน้าตรงตามความมุ่งหวัง ทิศทาง ทันต่อเหตุการณ์ และความเป็นเลิศด้วยวิสัยทัศน์ที่ลุ่มลึกกว้างไกล
7. ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลดีต่องานขององค์การ ประเทศชาติ และประชาชนในด้าน วิชาการ วิชาชีพ ความคิด วิสัยทัศน์ ทักษะ ความสามารถ จริยธรรม

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐที่คั้นนั้น ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ภายใต้กรอบ กฎเกณฑ์ของกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ โดยต้องมีอุดมการณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความสงบสุข ในสังคมไทย โดยมุ่งให้เกิดพลังของแผ่นดินในการร่วมมือกันพัฒนาประเทศไทย²

เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ถือเป็นบุคคลผู้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการบังคับใช้กฎหมายเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ได้ผลชัดเจน ทั้งในด้านของกฎหมาย และระเบียบประเพณี เพื่อให้ ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบของสังคม ซึ่งในที่นี้เราจะกล่าวถึงเฉพาะในเรื่องของ บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดใน สังคมไทย สืบเนื่องมาจากว่าปัญหาเสพติดถือเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้ เกิดการกระทำความผิดทางอาญา และปัญหาอาชญากรรมขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย ความผิดทางเพศ และอื่นๆ อีกมากมาย จึงถือเป็นปัญหาหลักของ

² คำรงค์ ชลสุข, บทบาทหน้าที่ของข้าราชการและการเป็นข้าราชการที่ดี, วารสารเพื่อ ความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์ หน้า 48-49.

ประเทศอย่างหนึ่งทีทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไข รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง เช่นกัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือท้องถิ่น ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการร่วมมือกันป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเสียเอง ย่อมเป็นการยากที่จะกำจัดภัยของยาเสพติดให้หมดสิ้นในสังคมไทยได้ เพราะแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชน ในการปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติที่ดีของสังคมไทย แต่กลับมาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเสียเอง ย่อมถือว่าเป็นปัญหาต่อการพัฒนาประเทศอย่างร้ายแรง สำหรับในแง่ของการดำเนินคดีนั้น ย่อมเกิดอุปสรรค และปัญหาต่อการดำเนินคดีอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเฉพาะในแง่ของการหาพยานหลักฐานมาลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมาย และระเบียบต่างๆ ของรัฐที่กำหนดขึ้นมาเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นอย่างดี ทำให้พยานหลักฐานไม่เพียงพอในการฟังเพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดผู้นั้น หรืออาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ มักไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง แต่มักเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยอาศัยอิทธิพลจากการที่ตนได้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ อาศัยตำแหน่งหน้าที่ในการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทำให้เป็นการยากต่อการนำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาลงโทษ

การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น ถือว่าเป็นการคอร์รัปชันต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ดังนั้นในเบื้องต้นจึงควรศึกษาถึงประเภท และสาเหตุของการคอร์รัปชันเสียก่อน เพื่อทราบถึงที่มา และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง กล่าวคือ การคอร์รัปชันหากจำแนกตามผลกระทบที่เป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับระบบเศรษฐกิจ สามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ การคอร์รัปชันระดับองค์การ และการคอร์รัปชันระดับสาธารณะ³

1. การคอร์รัปชันในระดับองค์การ เป็นการคอร์รัปชันที่มีผลกระทบเสียหายในระดับองค์การไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม การคอร์รัปชันประเภทนี้สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

³ ผ.ศ.ปวีนิต สุภากุล, คอร์รัปชัน:เนื้อร้ายของสังคมไทยที่ต้องแก้ไข, วารสารเศรษฐศาสตร์ กานนา, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 ก.ค. - ธ.ค. 2544, หน้า64-69.

1) การคอร์รัปชันจากการให้ – รับสินบน การคอร์รัปชันประเภทนี้จะพบได้สม่ำเสมอในสังคมไทย และเป็นสิ่งที่สังคมไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี เริ่มตั้งแต่การให้สินบนเล็กๆ น้อยๆ แก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้การติดต่องานสะดวกรวดเร็ว เรื่อยไปจนกระทั่งการให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่เมื่อฝ่าฝืนกฎหมาย การคอร์รัปชันในลักษณะการให้สินบนเป็นเสมือนหนึ่งว่าผู้กระทำผิดกฎหมายยินดีเสนอสินบนให้แก่เจ้าหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และการที่เจ้าหน้าที่ตอบสนองในเจตนารมณ์ดังกล่าว

2) การคอร์รัปชันเวลา ถือเป็นคอร์รัปชันที่ก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ และสังคมเป็นอย่างมาก การคอร์รัปชันในลักษณะนี้เกิดขึ้นเสมอในทุกๆ องค์กร โดยที่ผู้ประพฤติปฏิบัติ นั้นไม่ได้มีความรู้สึกผิด หรือรู้สึกว่าการกระทำทุจริตต่อหน่วยงาน เพราะคิดว่าตนเองไม่ได้รับสินบน หรือสิ่งตอบแทนใดๆ จากบุคคลอื่น แต่แท้จริงแล้วการคอร์รัปชันเวลานั้นก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาล ในลักษณะของต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ซึ่งส่งผลให้องค์กรต่างๆ มีต้นทุนค่าเสียโอกาสเพิ่มสูงขึ้นในที่สุด

3) การคอร์รัปชันในการงดเว้นการใช้อำนาจหน้าที่ เกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติ หรือละเว้นไม่ปฏิบัติตามภารกิจใดในตำแหน่งหรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือมติของคณะรัฐมนตรีอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลประโยชน์ของการคอร์รัปชันจะขึ้นอยู่กับผลต่างของต้นทุนระหว่างการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

4) การคอร์รัปชันเพื่อประโยชน์ตนเอง และพวกพ้อง การคอร์รัปชันดังกล่าวมีค่อนข้างมากในสังคมไทย และมักปฏิบัติด้วยความเคยชินจนคิดว่าสิ่งที่ปฏิบัตินั้นไม่เป็นความผิด เช่นการใช้ตำแหน่งข่มขู่เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องเพื่ออภิสิทธิ์ในความสะดวกในการติดต่อกับราชการ หรือละเมิดหรือหลีกเลี่ยงกฎหมาย การคอร์รัปชันในที่นี้ยังรวมไปถึงการซื้อขายตำแหน่งทั้งในระบบราชการและเอกชน และการเอื้ออำนาจให้พวกพ้องได้รับประโยชน์จากการประมูลการรับเหมาก่อสร้างด้วย

2. ส่วนการคอร์รัปชันในระดับสาธารณะ คือ การคอร์รัปชันที่มีผลกระทบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติ แบ่งเป็น 4 รูปแบบหลัก คือ

1) การคอร์รัปชันจากการจัดซื้อจัดหา (Procurement corruption) เป็นการคอร์รัปชันที่กระทำโดยการตั้งราคาจัดซื้อ จัดหาที่สูงกว่าราคาตลาด คอร์รัปชันประเภทนี้เรียกอีกอย่างว่า budgetary corruption ซึ่งเป็นการคอร์รัปชันจากงบประมาณการใช้จ่ายของทางราชการ และรัฐวิสาหกิจ

2) การคอร์รัปชันจากการให้สัมปทานและสิทธิพิเศษ (Concessionary corruption) เป็นการคอร์รัปชันจากการให้สัมปทานในธุรกิจประเภทต่างๆ เช่น สัมปทานป่าไม้ สัมปทานโทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการออกใบอนุญาต และการให้สิทธิพิเศษ เช่นสิทธิพิเศษในการส่งเสริมการลงทุน

3) การคอร์รัปชันจากการขายสาธารณสมบัติ (Privatization corruption) เป็นการคอร์รัปชันโดยการทำให้ราคาขายสาธารณสมบัติต่ำกว่าราคาจริง ยิ่งถ้าระดับราคาสาธารณสมบัติต่ำกว่าไร้มูลค่าของการคอร์รัปชันจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว

4) การคอร์รัปชันจากการควบคุมดูแล (Regulatory corruption) เกิดขึ้นเนื่องจากธุรกิจบางประเภทมีอำนาจผูกขาดโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะธุรกิจสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ซึ่งไม่สามารถมุ่งหวังให้กลไกตลาดเป็นตัวกำหนดราคาที่เป็นธรรมในธุรกิจ จึงต้องจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลขึ้นมา เพื่อกำหนดราคาและคุณภาพของบริการเหล่านั้น ผลประโยชน์ของการคอร์รัปชันประเภทนี้จะเกิดกับบุคคลที่เข้าไปเป็นคณะกรรมการกำกับดูแลที่เอื้อเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการ トラบเท่าที่การผูกขาดยังคงดำรงอยู่

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น ถือเป็น การคอร์รัปชันประเภทหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายกับระบบเศรษฐกิจ และความมั่นคงของ ประเทศในระดับองค์การ โดยถือเป็นการคอร์รัปชันในการงัดเว้นการใช้อำนาจหน้าที่ เกิดจากการที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหรือละเว้นไม่ปฏิบัติกรอย่างใดในตำแหน่ง หรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืน กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือมติของคณะรัฐมนตรีอย่างใดอย่างหนึ่ง

สาเหตุของการคอร์รัปชัน สามารถแบ่งแยกสาเหตุของการเกิดคอร์รัปชันประเภทต่างๆ ได้ ดังนี้⁴

1) ความไม่รู้ ซึ่งคนจำนวนมากทำผิด เพราะไม่รู้ว่าการกระทำความผิดเป็นความผิด หรือ เป็นการคอร์รัปชันชนิดหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องมาจากพบเห็นจนเกิดความเคยชิน หรือการประพฤติปฏิบัติ สืบต่อกันมาจนเป็นวิถีปฏิบัติที่คุ้นเคยในสังคม

2) ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สาเหตุที่ก่อให้เกิดการคอร์รัปชันที่มักนำมาอ้างกันเสมอ ก็คือความจำเป็นทางเศรษฐกิจ เนื่องมาจากความอดอยาก หรือความจำเป็นในการดำรงชีวิต

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69-72.

โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐชั้นผู้น้อยหรือผู้ทำงานในตำแหน่งในระดับต่ำ มักแสวงหารายได้พิเศษ โดยไม่ชอบในรูปแบบต่างๆ ที่กล่าวมา เพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนเองให้ทัดเทียมกับผู้อื่นในสังคม หรือเพื่อพอยังชีพให้อยู่รอดได้ การคอร์รัปชันโดยอ้างเหตุผลความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ผู้คอร์รัปชันพยายามเสนอผลประโยชน์ต่างตอบแทนให้กับผู้ที่ต้องการ ในรูปแบบของต้นทุนค่าเสียโอกาส โดยเฉพาะการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎระเบียบที่มีข้อยุ่งยาก และขั้นตอนการปฏิบัติที่สูญเสียเวลาเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อต้องการที่จะลดต้นทุนค่าเสียโอกาสในกิจกรรมที่ต้องการความเร่งด่วนจึงต้องให้สินบนแก่ผู้ปฏิบัติงานในที่สุด

3) ความฟุ้งเฟ้อและความศรัทธาในการบริโภคนิยม สาเหตุเกิดจากการตระหนักในตนเองว่ามีความต่ำต้อยในสังคม การที่จะได้รับการยกย่องนับถือจากคนทั่วไปในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย สามารถแสวงหาได้จากความมั่งคั่งในรูปของการบริโภคนิยมสินค้าราคาแพง โดยไม่สนใจถึงวิธีการที่ได้มาของความมั่งคั่งในทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้น ความฟุ้งเฟ้อและการศรัทธาในการบริโภคนิยมได้ฝังตัวเป็นรากเหง้าของการดำเนินชีวิตของคนไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นสิ่งที่เลวร้ายอย่างยิ่ง เพราะตราบโคกก็ตามที่ทุกคนยังมีความฟุ้งเฟ้อทะเยอทะยานในทางที่ผิด ร่างเงาของวิธีการคอร์รัปชันจะปรากฏอยู่เคียงข้างความฟุ้งเฟ้อเสมอ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอาจเนื่องมาจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ความฟุ้งเฟ้อ และความศรัทธาในการบริโภคนิยม ต่อไปจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อที่จะได้ทราบถึงมาตรการต่างๆ ในทางปฏิบัติในการดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

สำหรับในส่วนของมาตรการลงโทษความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่เจ้าหน้าที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ศาลได้เคยพิพากษาลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาแล้ว โดยไม่มีการผ่อนโทษให้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนในสังคม ไม่มีการแบ่งแยกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้รับสิทธิพิเศษกว่าประชาชนทั่วไปแต่อย่างใด จึงมีมาตรการทางกฎหมายที่ลงโทษรุนแรง เช่น เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2545 ศาลจังหวัดเชียงใหม่ได้มีคำพิพากษาประหารชีวิต จ.ส.ต. สุทัศน์ มานะกันคำ ในความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายโดยฝ่าฝืนกฎหมาย จ.ส.ต.สุทัศน์ ถูก สก.อ.แม่แตง จับกุมพร้อมของกลางเมทแอมเฟตามีน 78,000 เม็ด ซึ่งขณะนั้น จ.ส.ต. สุทัศน์ รับราชการเป็นผู้บังคับหมู่ บก.ภ. จังหวัดน่าน

สถิติของการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในช่วงที่ผ่านมา คณะกรรมการกักกันกรองข้อมูลข่าวสาร ได้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยในเดือนกุมภาพันธ์ - ตุลาคม 2546 ได้มีการตรวจสอบและดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ ลงโทษทางอาญา 28 ราย ลงโทษทางวินัย 839 ราย ลาออก 53 ราย เสียชีวิต 34 ราย ไม่พบพฤติการณ์ 513 ราย และในปี 2544 และ 2545 ได้มีการดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทั้งสิ้น 62 ราย (ปี 2544 จำนวน 31 ราย และปี 2545 จำนวน 31 ราย)⁵

สำหรับในส่วนของข้อมูลจากกรมการปกครองในช่วง 1 กุมภาพันธ์ – 30 พฤศจิกายน 2546 ได้ดำเนินการกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมทั้งสิ้น 365 ราย โดยได้ ออก ปลดออก ให้ออก และพ้นจากหน้าที่ไปแล้ว 203 ราย ลาออก 53 ราย เสียชีวิต 6 ราย ตรวจสอบแล้วไม่เกี่ยวข้อง 79 ราย และอยู่ระหว่างการสอบสวนตามขั้นตอน 24 ราย และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ดำเนินการกับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมทั้งสิ้น 204 ราย โดยสั่งให้พ้นจากตำแหน่งและลาออก จำนวน 113 ราย ส่ง ป.ป.ง. และ ป.ป.ส. ดำเนินการ 12 ราย เสียชีวิต 10 ราย ตรวจสอบแล้วไม่เกี่ยวข้อง 67 ราย และอยู่ระหว่างการดำเนินการสอบสวน 2 ราย⁶

สำหรับข้อมูลในส่วนของศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศตส.) ในช่วง 1 กุมภาพันธ์ – 20 เมษายน 2546 พบว่ามีเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จำนวน 1,379 คน ซึ่งจับกุม 32 คน ลงโทษทางวินัย/ปกครอง 289 คน เสียชีวิต 13 คน ลาออก 96 คน และอยู่ระหว่างการตรวจสอบ 949 คน⁷

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ ข้อมูล : ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน 2546.

⁶ ข้อมูล : ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด กระทรวงมหาดไทย.

⁷ 3 เดือนกับการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ,สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2546), หน้า 33.

ผลการดำเนินการของต้นสังกัดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ปี พ.ศ.	จนท.ที่ เกี่ยวข้อง	เสียชีวิต	ดำเนิน คดีอาญา	ดำเนินการ ทางวินัย	ไม่มี พฤติกรรม	ลาออก	อยู่ ระหว่าง ดำเนินการ
2545	1,826	34	28	839	513	53	359
2546	1,379	13	32	289	-	96	949
2547	1,247	18	29	513	415	56	216

ดังนั้นจากสถิติข้างต้นของการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะพบว่า การดำเนินการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ มักที่ไม่สามารถดำเนินการลงโทษทางอาญาได้ ประกอบกับ มีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นจำนวนมาก อาจสืบเนื่องมาจากการใช้อำนาจและอิทธิพล การใช้ระบบอุปถัมภ์ หรือการขาดพยานหลักฐานสำคัญที่จะนำมาลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นได้ จึงถือว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่ต้องรีบปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ที่กระทำความผิดควรที่จะได้รับการลงโทษ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนใหญ่มักเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจเนื่องมาจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน และถือเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมากในพื้นที่นั้นๆ ที่ได้ปกครองอยู่ ประกอบกับอัตราเงินเดือนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้นไม่ค่อสูงนัก เมื่อเทียบกับหน่วยงานราชการอื่น ย่อมอาจเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ก็เชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนกลางจะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเสมอไป เนื่องจากยังมีความโลภ หรือความต้องการในเงินทอง ความไม่พออยู่ในจิตใจอีกมากมาย

จากสถานการณ์ที่ผ่านมาที่เป็นข่าวอยู่ตามหน้าโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ได้ปรากฏเหตุการณ์เกี่ยวกับกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักการเมืองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่เป็นประจำ เช่น กรณีของนายเพทาย พวงมาลี เป็นต้น ซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยดำรงตำแหน่งเป็น สจ. เขตอุทู่ทอง และรองประธานสภาจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญในส่วนท้องถิ่น เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กล่าวคือเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2546 สำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับ ภ.7 สำนักงาน ปปง. นปพ. นครปฐม และราชบุรี ได้เข้าไปตรวจค้นบ้านของนายเพทาย พวงมาลี และจับกุมนายเพทาย ในข้อหาสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และร่วมกันจำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (ยาบ้า) โดยผิดกฎหมาย ต่อมาสำนักงาน ป.ป.ส. ได้ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของนายเพทาย และมีคำสั่งศาลให้ยึด/อายัดทรัพย์สินของนายเพทายรวม 17 คำสั่ง พร้อมกับยึดทรัพย์สินทั้งหมดภายในบ้าน และโกดังเก็บของ ประกอบด้วยรถจักรยานยนต์ยี่ห้อต่างๆ จำนวน 358 คัน รถยนต์ 19 คัน เครื่องใช้ไฟฟ้ารวม 526 รายการ โฉนดที่ดิน 371 ฉบับ ทองรูปพรรณน้ำหนักรวม 120 บาท เงินสด 132,832 บาท และเครื่องเพชรจำนวนหนึ่ง รวมมูลค่าทั้งสิ้นประมาณ 195 ล้านบาท สืบเนื่องมาจากนายเพทาย พวงมาลี มีพฤติกรรมเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ และเป็นผู้มีอิทธิพลในส่วนท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า กรณีนี้เป็นกรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สืบเนื่องมาจากเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น และเป็นผู้ร่ำรวยอย่างมหาศาลจากการค้ายาเสพติด จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ในการดำเนินการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างรุนแรง และเน้นมาตรการในการริบทรัพย์สิน เพื่อเป็นการตัดความต้องการในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านทรัพย์สิน เงินทอง ซึ่งถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ครอบคลุมเพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำความผิด ดังนั้นการใช้มาตรการริบทรัพย์สินกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยขยายผลในการสืบสวนสอบสวนตรวจสอบเกี่ยวกับทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อขุดรากถอนโคน ไม่ให้นำทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดใช้เป็นทุนในการค้ายาเสพติดต่อไป โดยนำทรัพย์สินที่ยึดได้มาใช้ในการต่อสู้เพื่อไม่ให้ยาเสพติดกลับมาอีก⁸

⁸ ปรามให้สิ้น, ชัยชนะยาเสพติดเพื่อแผ่นดิน, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (พ.ศ. 2546), หน้า 54-58.

อีกเหตุการณ์หนึ่งคือเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2546 บช.ภ.5 และ บช.ปส. ร่วมกันตรวจค้น และจับกุมนายพนม ทรัพย์เอนก สมาชิก อบจ.ลำปาง ผู้ต้องหาค้ายาเสพติดที่หลบหนีการจับกุม ในคดีมียาบ้าไว้ในครอบครองและจำหน่าย ฟอกเงิน และสนับสนุนเจ้าพนักงานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน โดยยึดและอายัดทรัพย์สินแล้วรวมมูลค่าประมาณ 597.89 ล้านบาท ซึ่งทั้งนี้ยังไม่รวม บ้านไม้สักพร้อมที่ดิน

ข้อเท็จจริงที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ กล่าวคือ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2546 เจ้าหน้าที่ ศตส.จ.สุราษฎร์ธานี ร่วมกับจนท.ตร.ปช.ปส. และเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. ประสานงานกับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ และผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง จับกุมนายศรัทธาพงศ์ สังขมี ข้าราชการระดับ 5 สังกัดกรมราชทัณฑ์ ในฐานะความร่วมมือกันมียาบ้าไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และจำหน่าย ซึ่งการจับกุมครั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการขยายผลจับกุมโดยการสอบปากคำจากผู้ต้องหาทราบว่านายศรัทธาพงศ์ สังขมี เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางบางขวาง เป็นผู้อยู่เบื้องหลังในการจำหน่ายยาเสพติดดังกล่าว จึงได้สืบสวนขยายจนจนสามารถจับกุมได้ โดยนายศรัทธาพงศ์ มีพฤติการณ์การค้ายาเสพติดโดยให้นักโทษเด็ดขาดที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ และกลุ่มเครือข่ายของนักโทษ เป็นผู้ติดต่อหาลูกค้าในการรับซื้อขายยา และหากนักโทษผู้ใดถูกเพิ่งถึงจากเจ้าหน้าที่ จะมีการสับเปลี่ยนตัวทันที

สำหรับข้อเท็จจริงจากการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่น่าสนใจเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดคือ⁹ กรณี จ.ส.ต. ทรงฤทธิ์ แซ่ภู เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลพระโขนง กับพวกรวม 8 คนร่วมกันเรียกรับ หรือยอมจะรับเงิน หรือทรัพย์สินจากผู้ต้องหาในคดีมียาบ้าไว้ในครอบครอง โดยได้เรียกรับ หรือยอมจะรับเงินจำนวน 180,000 บาท และทองรูปพรรณน้ำหนักรวม 11 บาท จากผู้ต้องหาและภรรยาเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองโดยมิชอบ เพื่อจะไม่นำส่งตัวผู้ต้องหาดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลพระโขนง ดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วมีมติว่า การกระทำของ จ.ส.ต. ทรงฤทธิ์ แซ่ภู กับพวกรวม 8 คน มีความผิดทางวินัยอย่างร้ายแรงและมีความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 และมาตรา 157 ประกอบมาตรา 87

⁹ รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประจำปี 2544, สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, มีนาคม 2545, หน้า 20.

ทั้งนี้จากข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น สามารถจำแนกพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้ดังนี้คือ¹⁰

1. มีพฤติกรรมในการกระทำความผิดด้านยาเสพติดโดยตรง
2. ให้ความคุ้มครอง สนับสนุน ช่วยเหลือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
3. การบังคับขู่เข็ญ ให้ผู้อื่นกระทำความผิด โดยอาศัยอำนาจ หน้าที่ สถานภาพ หรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์อื่นใด
4. รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดจากผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
5. การใช้อำนาจหน้าที่โดยทุจริต เช่น การชักยอกของกลาง เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันพบเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นจำนวนมาก และหลายหน่วยงาน และในทุกท้องที่ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ ทหาร ข้าราชการ พลเรือน เจ้าหน้าที่ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการการเมือง โดยมูลเหตุจูงใจทั้งหลายนั้น มูลเหตุจูงใจหลักน่าจะมาจากการที่มีทรัพย์สิน เงินทองมูลค่ามหาศาลมาเป็นแรงจูงใจให้กระทำความผิด โดยอาศัยโอกาสที่ตนเป็นบุคคลที่มีคนเคารพนับถือ และมีตำแหน่งหน้าที่การงานอันเป็นที่เคารพ และยำเกรง แต่จะเห็นได้ว่าจากเหตุการณ์ที่ผ่านมา มาตรการทางกฎหมายยังไม่สามารถที่จะเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ในแง่ของ มาตรการการลงโทษทางกฎหมายมีทั้งการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และลงโทษทางอาญา กับผู้ที่กระทำความผิด แต่เชื่อว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะมีจำนวนเพียงเท่านี้ สืบเนื่องมาจากยังไม่สามารถที่จะดำเนินการเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับยาเสพติดในฐานะที่อยู่เบื้องหลังขององค์กรการค้ายาเสพติดได้ ดังนั้นจึงควรมองประเด็นนี้เป็นหลักในการจัดการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวกับยาเสพติด แต่หากพิจารณาในแง่ของมาตรการการลงโทษทางกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นมาตรการที่จะช่วยป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นทั้งมาตรการเชิงป้องกันและมาตรการเชิงปราบปรามโดยวิธีการตัดมูลเหตุจูงใจที่จะกระทำความผิดโดยเน้นที่ทรัพย์สิน เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างใดเลยจากการกระทำความผิด

¹⁰ สารระสำคัญของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ.2542., <http://no-drug.siam.edu/cokmn/column 3.asp>, 2003.

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย

3.2.1 มาตรการลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

“วินัยข้าราชการ” หมายถึง กฎหมาย กฎ ก.พ. ข้อบังคับ ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี และมติ ก.พ. ที่กำหนดไว้ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือความประพฤติของข้าราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ก.พ. ข้อบังคับ ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรี และมติ ก.พ. อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กรข้าราชการในการจัดระเบียบการดำเนินชีวิตของประชาชนให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม และจัดทำบริการสาธารณะเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

“การดำเนินการทางวินัย” หมายถึง กระบวนการดำเนินการทั้งหลายที่กระทำอย่างเป็นพิธีการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยมีวัตถุประสงค์¹¹

1. ทำความจริงให้ปรากฏ
2. ลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำผิด
3. เพื่อที่จะไม่ลงโทษผู้ที่มีได้กระทำผิด

ในส่วนของข้าราชการพลเรือนโดยทั่วไปนั้น ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะดำเนินการทางวินัยได้ต่อเมื่อ ปรากฏกรณีที่มีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้ได้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย หรือ ปรากฏพยานหลักฐานเบื้องต้น ที่พอจะพิจารณาได้ว่าผู้นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดวินัย นอกจากนี้แล้วผู้ถูกดำเนินการทางวินัยจะต้องมีสภาพเป็นข้าราชการ และกระทำความผิดในขณะที่เป็นข้าราชการ โดยจะนำความผิดเมื่อครั้งที่ยังมิได้บรรลุเป็นข้าราชการมาดำเนินการทางวินัยไม่ได้ แต่ทั้งนี้ก็จะดำเนินการทางวินัยกับผู้ที่ยังมิได้ออกจากราชการไปแล้วก็ได้ แต่ต้องเข้าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ดังนี้

¹¹ เกิด โชค เกษมวงศ์จิตร, คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542.

1. มีกรณีกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่พึงเห็นได้ว่าเป็นการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง และเป็นการกล่าวหาเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชา ผู้มีหน้าที่สืบสวน หรือตรวจสอบตามกฎหมาย หรือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้กล่าวหาเอง

2. มีกรณีถูกฟ้องคดีอาญาหรือฟ้องว่ากระทำความผิดอาญา เว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาทที่ไม่เกี่ยวกับราชการ หรือความผิดลหุโทษ และการกล่าวหาหรือการถูกฟ้องคดีอาญา หรือฟ้องว่ากระทำความผิดอาญาดังกล่าว เกิดขึ้นในขณะที่ยังรับราชการอยู่

เนื่องจากระบบการพิจารณาความของกฎหมายไทยใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial system) ฉะนั้นผู้ที่ถูกกล่าวหาจะต้องถูกนำมาสอบสวนข้อเท็จจริงก่อน และรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ข้องกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยข้าราชการอย่างร้ายแรง จะถูกนำมาสอบสวนหาความผิดทางวินัย โดยผ่านคณะกรรมการสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจสั่งแต่งตั้ง ซึ่งคณะกรรมการที่ว่านี้ตามกฎหมาย ก.พ. ฉบับที่ 18 (พ.ศ. 2528) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ว่าด้วยการสอบสวนพิจารณา ประกอบด้วยประธานคณะกรรมการ และกรรมการอย่างน้อยสองคน เป็นกรรมการสอบสวน และให้มีเลขานุการหนึ่งคน เลขานุการจะเป็นกรรมการสอบสวนด้วยก็ได้ อนึ่งในการแต่งตั้งคณะกรรมการนี้ ถ้าแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนสามัญเป็นประธานกรรมการ ประธานนั้นจะต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้ถูกกล่าวหา และกรรมการคนใดคนหนึ่งต้องเป็นผู้จบปริญญาทางกฎหมาย หรือมีตำแหน่งเป็นนิติกร หรือได้ฝึกฝนอบรมตามหลักสูตรการดำเนินการทางวินัย หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ทางด้านการดำเนินการทางวินัย เป็นกรรมการสอบสวนด้วยอย่างน้อยหนึ่งคน และเมื่อได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว ให้ผู้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนแจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

ความมุ่งหมายของการลงโทษข้าราชการผู้กระทำความผิดวินัย เพื่อเป็นการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนและธรรมเนียมของทางราชการ โดยมุ่งเน้นการนำคนที่ประพฤติตนไม่ดีให้ออกไปจากองค์กร และการลงโทษนั้นจะต้องให้เหมาะสมกับกรณีความผิดที่ได้กระทำ ประกอบกับการลงโทษนั้นต้องระวางอย่าให้การลงโทษเป็นไปโดยความไม่เป็นกลางต่อผู้กระทำความผิดวินัย ซึ่งอาจทำให้การลงโทษไม่เป็นไปโดยความเป็นธรรมและยุติธรรม อีกทั้งมาตรการลงโทษทางวินัยยังเป็นมาตรการในเชิงป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดกฎหมาย กล่าวคือ ให้มีการสองต่อสองดูแลตามลำดับขั้นอย่างใกล้ชิด และมีมาตรการการลงโทษที่รุนแรง อีกทั้งมีการให้ความดีความชอบ เลื่อนขั้น ขึ้นเงินเดือนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต ในส่วนของการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการกระทำภายใต้การรักษาวินัยกำลังใจ และความประพฤติของข้า

ราชการอีกประการหนึ่ง โดยต้องกระทำโดยจริงจัง รวดเร็ว คือต้องลงโทษในเวลาที่เหมาะสมที่พบการกระทำผิดวินัย และการลงโทษยังต้องให้ความยุติธรรมและความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำผิดวินัย คือจะต้องพิจารณาโดยแน่ชัดแล้วว่าเป็นความผิดวินัยจริง โดยจะต้องลงโทษผู้กระทำผิดวินัยทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรม อีกทั้งทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติราชการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการต่อไป

ขั้นตอนกระบวนการดำเนินการทางวินัย ประกอบไปด้วย

1. การตั้งเรื่องกล่าวหา คือการที่จะระบุว่ากรณีการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ข้าราชการผู้ใดเป็นผู้มีกรณีถูกกล่าวหา หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด ผู้บังคับบัญชาจะตั้งเรื่องกล่าวหาด้วยมูลเหตุที่มาของเรื่องได้หลายทาง เช่น มีผู้ร้องเรียนว่าข้าราชการกระทำผิดวินัย ผู้บังคับบัญชารู้เห็นหรือสงสัยว่าข้าราชการในบังคับบัญชากระทำผิดวินัย หรือส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นแจ้งให้ทราบ เป็นต้น โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องดำเนินการสืบสวนให้ได้ข้อเท็จจริงในเบื้องต้นว่า กรณีนั้นมีมูลน่าเชื่อถือว่าผู้ใดเป็นผู้บังคับบัญชากระทำผิดวินัยหรือไม่
2. การสอบสวน คือการแสวงหาความจริง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเพื่อใช้ในการพิจารณาความผิด และกำหนดให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม โดยแบ่งออกเป็น กระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง และกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ซึ่งต้องตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย
3. การพิจารณาความผิดและกำหนดโทษ ซึ่งกรณีที่เป็นการกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรงให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้พิจารณา สำหรับกรณีกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงต้องให้ อ.ก.พ. พิจารณา
4. การสั่งลงโทษ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้กระทำผิดวินัย ให้ยุติเรื่องไว้ หากพิจารณาแล้วเห็นว่ากระทำผิดวินัยจริงให้ว่ากล่าวตักเตือน หรือทำทัณฑ์บน หรือสั่งลงโทษแล้วแต่เห็นสมควร
5. กระบวนการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน เป็นต้น

ในการดำเนินการลงโทษทางวินัยจะต้องมีองค์ประกอบความผิด และต้องเป็นการกระทำที่ไม่มีความหมายยกเว้นความผิด หรือยกเว้นโทษ กล่าวคือ¹²

¹² สุรพันธ์ อรัญนารถ, วินัยข้าราชการพลเรือนและการดำเนินการสอบสวนทางวินัย, สำนักพิมพ์วิญญูชน, พฤศจิกายน 2539 หน้า 20-24.

1. องค์ประกอบภายนอก ซึ่งความรับผิดชอบทางวินัยจะต้องมีการกระทำ การปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือการละเว้นปฏิบัติหน้าที่ราชการ อันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้าม หรือไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดวินัยซึ่งพิจารณาได้จากการกระทำ ซึ่งนอกจากจะต้องมีการกระทำแล้ว การกระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบของความผิดวินัยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการกระทำผิดวินัยอันเป็นองค์ประกอบภายนอกจะประกอบด้วยผู้กระทำ การกระทำ และวัตถุแห่งการกระทำ

2. องค์ประกอบภายใน กล่าวคือ นอกจากจะต้องมีการกระทำที่ครบองค์ประกอบภายนอกตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดวินัยแล้ว จะต้องประกอบด้วยว่าเป็นการกระทำโดย

2.1 เจตนา ซึ่งสามารถแยกพิจารณาออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- เจตนาธรรมดา หมายถึง การกระทำผิดในขณะที่เดียวกันผู้กระทำได้ประสงค์ต่อผล หรือยอมถึงเห็นผลของการกระทำนั้น¹³

ในส่วนของประสงค์ต่อผลนั้น หมายถึง การกระทำที่มุ่งหมายจะให้เกิดผลขึ้น และยอมถึงเห็นผล หมายถึง การกระทำที่คาดหมายไว้ว่าจะเกิดผลขึ้นได้อย่างแน่นอน โดยบุคคลในภาวะเช่นนั้นย่อมจะคาดหวังได้

การกระทำผิดวินัย โดยหลักทั่วไปแล้วจะต้องมีเจตนาในความผิดวินัยเกือบทุกฐาน ความผิด จะยกเว้นบางฐานความผิดที่เป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเท่านั้น

- เจตนาพิเศษ หมายถึง ความมุ่งหมายที่นอกเหนือจากเจตนาธรรมดาที่ประสงค์ต่อผลหรือยอมถึงเห็นผล ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ในบางมาตรา เช่น การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่มิควรได้ เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ¹⁴ ซึ่งเจตนาพิเศษคือ เป็นการกระทำเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่มิควรได้

2.2 ประมาทเลินเล่อ หมายถึง การกระทำผิดที่ไม่มีเจตนา แต่เป็นการกระทำที่ขาดความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และสามารถจะใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้แต่ไม่ใช้ให้เพียงพอ¹⁵ การกระทำผิดวินัยโดยประมาทเลินเล่อ เป็นการ

¹³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง.

¹⁴ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 82 วรรคสอง.

¹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่.

กระทำผิดวินัยที่ไม่มีเจตนา แต่เป็นการกระทำที่ไม่ใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ¹⁶ ซึ่งในภาวะเช่นนั้นผู้กระทำสามารถจะใช้ความระมัดระวังได้ แต่ไม่ใช้ให้เพียงพอ

3. ผลของการกระทำผิดวินัยต้องสัมพันธ์กับการกระทำ ในกรณีความผิดวินัยที่ต้องมีผลปรากฏคือความเสียหายที่เกิดแก่ทางราชการ ไม่ว่าจะเป็เหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างไม่ร้ายแรงหรือร้ายแรงก็ตาม จะต้องมีความสัมพันธ์กับการกระทำของผู้กระทำผิดวินัย แม้ว่าการกระทำผิดวินัยนั้นจะไม่มีเจตนาที่จะให้เกิดความเสียหายแก่ราชการก็ตาม แต่ความเสียหายที่เกิดแก่ทางราชการจะต้องเป็นผลโดยตรงจากการกระทำผิดวินัย ผู้กระทำความผิดจึงต้องรับผิดชอบที่เกิดขึ้นด้วย

การลงโทษทางวินัย เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการรักษาระเบียบวินัย ซึ่งเป็นวิธีการในการปราบปรามผู้กระทำผิดวินัย และเป็นการปราบไว้ไม่ให้ข้าราชการอื่นกล้ากระทำผิดวินัย เพราะกลัวจะถูกลงโทษ แม้ว่าวิธีลงโทษจะเป็นวิธีสุดท้ายในการรักษาวินัยข้าราชการก็ตาม แต่ก็ยังคงเป็นวิธีที่สำคัญและจำเป็นที่ต้องใช้อยู่ตราบเท่าที่ยังมีข้าราชการกระทำผิดวินัยอยู่ ซึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ลักษณะ 3 หมวด 4 มาตรา 80 บัญญัติว่า “ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องรักษาวินัยตามที่บัญญัติเป็นข้อห้าม และข้อปฏิบัติไว้ในหมวดนี้โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ” มาตรา 100 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดฝ่าฝืนข้อห้าม หรือไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดวินัย จักต้องได้รับโทษทางวินัย เว้นแต่มีเหตุอันควรงดโทษตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 5”

ในการลงโทษทางวินัยนั้น มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นการตอบโต้หรือแก้แค้นผู้กระทำผิดวินัย แต่การลงโทษข้าราชการผู้กระทำผิดวินัย ควรจะดำเนินการให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่แท้จริงของกฎหมาย เมื่อข้าราชการผู้ใดกระทำผิดวินัยตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดวินัยก็จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ มาตรา 99 วรรคสี่ บัญญัติว่า “เมื่อปรากฏกรณีมีมูล ที่ควรกล่าวหาว่าข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดกระทำผิดวินัยโดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยทันที”

มาตรา 99 วรรคเจ็ด บัญญัติว่า “ผู้บังคับบัญชาผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้หรือปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้โดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัย”

¹⁶ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 84 วรรคหนึ่ง.

มาตรา 101 บัญญัติว่า “การลงโทษข้าราชการพลเรือนสามัญให้ทำเป็นคำสั่ง วิธีการออกคำสั่งให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.พ. วางไว้ ผู้สั่งลงโทษต้องสั่งลงโทษให้เหมาะสมกับความผิด และมีให้เป็นไปโดยพยาบาท โดยอคติ หรือโทสะจริต หรือลงโทษผู้ที่ไม่มีความผิด ในคำสั่งลงโทษให้แสดงว่าผู้ถูกลงโทษกระทำผิดวินัยกรณีใด ตามมาตราใด”

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 102 สามารถแยกพิจารณาประเภทของความผิดวินัยได้ดังนี้

1. ความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ได้แก่
 - 1.1 การไม่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตามมาตรา 81
 - 1.2 การไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเที่ยงธรรมตามมาตรา 82 วรรค 1
 - 1.3 การอาศัยหรือยอมให้ผู้อื่นอาศัยอำนาจหน้าที่ราชการของตนไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม หาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นตามมาตรา 82 วรรค 2
 - 1.4 การไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เกิดผลดีหรือเกิดความก้าวหน้าแก่ราชการตามมาตรา 83
 - 1.5 การไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความอดสาหะ เอาใจใส่ ระมัดระวัง รักษาประโยชน์ของทางราชการ ตามมาตรา 84 วรรค 1
 - 1.6 การประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ ตามมาตรา 84 วรรค 1
 - 1.7 การไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐบาล โดยไม่ให้เกิดเสียหายแก่ราชการ ตามมาตรา 85 วรรค 1
 - 1.8 การไม่สนใจ และรับทราบเหตุการณ์เคลื่อนไหวอันอาจเป็นภัยอันตรายต่อประเทศชาติ และไม่ป้องกันภัยอันตราย ซึ่งจะบังเกิดแก่ประเทศชาติจนเต็มความสามารถตามมาตรา 86
 - 1.9 การไม่รักษาความลับของทางราชการ ตามมาตรา 87 วรรค 1

- 1.10 การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการ โดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบของทางราชการ ตามมาตรา 88 วรรค
- 1.11 การปฏิบัติราชการโดยกระทำการข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือคน ตามมาตรา 89
- 1.12 การรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา หรือรายงานโดยปกปิดข้อความซึ่งควรต้องแจ้ง ตามมาตรา 90 วรรค 1
- 1.13 การไม่ถือและปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมของทางราชการ และจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือน ตามข้อบังคับที่ ก.พ. กำหนด ตามมาตรา 91
- 1.14 การไม่อุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการ ละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการ ตามมาตรา 92 วรรค 1
- 1.15 การไม่สุภาพเรียบร้อย ไม่รักษาความสามัคคี กระทำการก่อกวนแก่งัดกัน ไม่ช่วยเหลือกันในการปฏิบัติราชการระหว่างราชการด้วยกันและร่วมปฏิบัติราชการ ตามมาตรา 93
- 1.16 การไม่ต้อนรับ ไม่ให้ความสะดวก ไม่ให้ความเป็นธรรม ไม่ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนผู้ติดต่อราชการเกี่ยวกับหน้าที่ของตน ไม่สุภาพเรียบร้อย ดุหมั่น เหยียดหยาม กดขี่ ข่มเหง ประชาชนผู้ติดต่อราชการ ตามมาตรา 94 วรรค 1
- 1.17 การกระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการหาผลประโยชน์อันอาจทำให้เสื่อมเสียความเที่ยงธรรม หรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน ตามมาตรา 95
- 1.18 การเป็นกรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้น ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ตามมาตรา 96
- 1.19 การไม่วางตัวเป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ในการปฏิบัติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการว่าด้วยมารยาททางการเมืองของข้าราชการ ตามมาตรา 97
- 1.20 การไม่รักษาชื่อเสียงของตน ไม่รักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย โดยกระทำการใดๆ อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว ตามมาตรา 98 วรรค 1

2. **ฐานความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ได้แก่**
- 2.1 **ฐานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่มิควรได้ เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ราชการตามมาตรา 82 วรรค 3**
 - 2.2 **ฐานประมาทเลินเล่อในหน้าที่ราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 84 วรรค 2**
 - 2.3 **ฐานปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของทางราชการ มติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายของรัฐบาล อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 85 วรรค 2**
 - 2.4 **ฐานเปิดความลับของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 87 วรรค 2**
 - 2.5 **ฐานขัดคำสั่งหรือหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งตั้งในหน้าที่ราชการ โดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 88 วรรค 2**
 - 2.6 **ฐานรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 90 วรรค 2**
 - 2.7 **ฐานละทิ้ง หรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 92 วรรค 2**
 - 2.8 **ฐานละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อกันเป็นเวลานานเกินกว่า 15 วัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือโดยพฤติการณ์อันแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการตามมาตรา 92 วรรค 2**
 - 2.9 **ฐานดูหมิ่น เหยียดหยาม กดขี่ หรือข่มเหงประชาชนผู้ติดต่อราชการอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 94 วรรค 2**
 - 2.10 **ฐานกระทำความผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุก หรือโทษที่หนักกว่าจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หรือได้รับโทษที่หนักกว่าจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือการกระทำอื่นใดอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤดิชั่วอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 98 วรรค 2**

ในส่วนของการลงโทษกับข้าราชการผู้กระทำผิดวินัย พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 มาตรา 100 วรรคสอง ได้บัญญัติระดับโทษที่ผู้กระทำผิดวินัยจะได้รับว่า “โทษทางวินัยมี 5 สถาน คือ

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ตัดเงินเดือน
- (3) ลดขั้นเงินเดือน
- (4) ปลดออก
- (5) ไล่ออก”

ซึ่งระดับของโทษ 5 สถาน ตามมาตรา 100 นี้อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การกระทำผิดวินัยเล็กน้อย ได้แก่ การกระทำผิดวินัยเล็กน้อยที่จะได้รับโทษภาคทัณฑ์ แต่หากมีเหตุลดหย่อน ซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษตัดเงินเดือน และเป็นการกระทำผิดครั้งแรกจะลดโทษภาคทัณฑ์ไว้โดยใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนแก่ผู้กระทำผิดด้วยวาจา หรือให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือไว้ก็ได้¹⁷
2. การกระทำผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง ได้แก่ การกระทำผิดวินัยที่จะได้รับโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน โดยจะต้องลงโทษให้เหมาะสมตามสมควรแก่กรณีความผิด หากมีเหตุอันควรลดหย่อนจะลดจากการลงโทษลดขั้นเงินเดือนเป็นลงโทษตัดเงินเดือน หรือจากการลงโทษตัดเงินเดือน เป็นลงโทษภาคทัณฑ์ก็ได้¹⁸
3. การกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ได้แก่ การกระทำผิดวินัยที่จะได้รับโทษ ไล่ออก หรือปลดออกจากราชการ ซึ่งเป็นการกระทำผิดที่ถึงขั้นต้องถูกลงโทษถึงออกจากราชการ การจะลงโทษต้องให้เหมาะสมกับความร้ายแรงแห่งกรณีความผิด หากมีเหตุอันควรลดหย่อนจะลดโทษ จากการลงโทษไล่ออกจากราชการเป็นลงโทษปลดออกจากราชการได้¹⁹

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 103 วรรค 2.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 103 วรรค 1.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 104 วรรค 1.

สำหรับกรณีการดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการตำรวจนั้น มีกฎหมายเฉพาะกล่าวคือ พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2547 กล่าวคือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้าราชการตำรวจซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย โดยคณะกรรมการสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลาย เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ หรือพิสูจน์เกี่ยวกับเรื่องที่กล่าวหาให้ได้ความจริงและยุติธรรม เพื่อที่จะพิจารณาว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดวินัยจริงหรือไม่ ถ้ากระทำผิดจริงก็จะได้ลงโทษผู้กระทำผิดวินัยนั้น แล้วเสนอสำนวนการสอบสวนทางวินัยต่อผู้สั่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยต่อไป

ในส่วนของการดำเนินการเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับทหารนั้น มีกฎหมายเฉพาะกล่าวคือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร พ.ศ. 2521 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2527, (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2531, (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 และ(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538 และพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2528, (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2536, (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2543 ซึ่งการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหารนั้น ได้แก่การกระทำของผู้บังคับบัญชา ตลอดจนผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา เพื่อที่จะจัดให้มีการบังคับทางวินัยทหาร รวมทั้งการบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งนี้ด้วย เช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยทหาร การแจ้งข้อกล่าวหา การให้สิทธิชี้แจงและแสดงพยานหลักฐาน การออกคำสั่งย้ายโดยมีสาเหตุจากการกระทำผิด และถูกลงทัณฑ์ทางวินัยทหาร การออกคำสั่งปลดออกจากราชการเนื่องจากกระทำผิดวินัยทหาร

ดังนั้นหากเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดทางวินัยดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ข้อมต้องอาศัยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้เพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่หากเป็นกรณีของเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดทางวินัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้ใช้มาตรการทางบริหารต่อไปนี้ควบคู่ไปด้วย กล่าวคือ

3.2.1.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542

สืบเนื่องจาก ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มขึ้น อันเป็นมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหาเสพติดตามนโยบายของ

รัฐบาลไม่บรรลุมติวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องกำหนดมาตรการแนวทางปฏิบัติบนขั้นต้นของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีให้เข้าไปช่วยเหลือหรือรับความช่วยเหลือหรือคบค้าสมาคมกับบุคคลซึ่งมีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันเป็นวิธีการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงได้วางระเบียบขึ้นอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11(8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2542 เป็นต้นมา โดยมีเจตนารมณ์เพื่อสนับสนุนนโยบายการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 141/2541 ในการที่จะดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเน้นที่ตัวสารที่มีอันตรายร้ายแรงตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เท่านั้น ดังนั้นหากข้อหาความผิด หรือตัวสารยาเสพติดไม่ได้อยู่ในพระราชบัญญัติดังกล่าวมาข้างต้น ก็จะไม่อยู่ภายใต้ระเบียบฯ ฉบับนี้ เช่น สารระเหย ตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 แม้จะปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดตามพระราชกำหนดสารระเหย ก็ไม่สามารถนำระเบียบฯ ฉบับนี้มาใช้ดำเนินการได้

ระเบียบฯ ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันเป็นนโยบายที่จะป้องกันการแพร่กระจายยาเสพติด แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้มีการดำเนินการทางด้านวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะการดำเนินการทางวินัยในกรณีนี้สามารถกระทำได้ตามกฎหมายหรือระเบียบที่ใช้บังคับอยู่ แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเน้นให้มืองค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลข่าวสาร พยานหลักฐานการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้หน่วยงานของรัฐได้ช่วยกันสอดส่องดูแลป้องกันเจ้าหน้าที่ในสังกัดมิให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตลอดจนมีมาตรการในการตรวจสอบพฤติการณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกลั่นแกล้ง อันจะส่งผลต่อการบ่อนทำลายขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

ในระเบียบฯ นี้ได้กำหนดคำนิยามเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในข้อ 4 ดังนี้

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและวัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กล่าวคือ

- ความหมายของยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 คือ สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลาและสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

- ความหมายของวัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 คือ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติหรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศในราชกิจจานุเบกษา

คำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น และให้หมายรวมถึงเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐด้วย

ตามความหมายดังกล่าวสามารถแบ่งประเภทเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ 3 ประเภท ดังนี้²⁰

ประเภทที่ 1 ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

²⁰ คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ,สำนักปราบปรามยาเสพติด กองนิติการ, สำนักงาน ป.ป.ส..

- 1.1 ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนกลาง (มาตรา 7 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534) สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ทบวงซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือกระทรวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2536
- 1.2 ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนภูมิภาค ในสำนักงานจังหวัด สำนักงานอำเภอ และส่วนต่างๆ ซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ได้ตั้งขึ้นในจังหวัด หรืออำเภอ
- 1.3 ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนท้องถิ่น ในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด เมืองพัทยา กรุงเทพมหานคร

ประเภทที่ 2 เข้าพนักงานตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น

ประเภทที่ 3 พนักงานหรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ (ความหมายของคำว่า “รัฐวิสาหกิจ” ตามพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 หมายความว่า

(1) องค์กรของรัฐบาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรของรัฐบาล หรือกิจการของรัฐตามกฎหมายที่จัดตั้งกิจการนั้นและหมายความรวมถึง หน่วยงานธุรกิจที่รัฐเป็นเจ้าของ แต่ไม่รวมถึงองค์กรหรือกิจการที่วัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อสงเคราะห์หรือส่งเสริมการใดๆ ที่มีธุรกิจ

(2) บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่า และหรือรัฐวิสาหกิจตาม (1) มีทุนรวมอยู่ด้วยเกินร้อยละห้าสิบ หรือ

(3) บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่กระทรวง ทบวง กรม หรือทบวงการเมืองที่มีฐานะเทียบเท่า และหรือรัฐวิสาหกิจตาม (1) และหรือ (2) มีทุนรวมอยู่ด้วยสองในสาม (ความหมายคำว่า “พนักงาน” ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 หมายความว่า ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการ หรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในองค์การ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ซึ่งทุน

ทั้งหมดหรือทุนเกินกว่าร้อยละห้าสิบเป็นของรัฐ โดยได้รับเงินเดือนหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นจากองค์การ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือหน่วยงานนั้นๆ ทั้งนี้นอกจากผู้เป็นเจ้าของพนักงานอยู่แล้วตามกฎหมาย)

ในส่วนของพฤติการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้น พฤติการณ์ที่จะถือได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดตามระเบียบฯ ฉบับนี้ คือ จากคำนิยามของคำว่า “เกี่ยวข้องกับยาเสพติด” หมายถึง พฤติการณ์ซึ่งพิจารณาจากข้อมูลหรือข่าวสาร หรือพยานหลักฐานใดๆ แล้วมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่งยาเสพติดอันเป็นความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดอันเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

ในส่วนของคำว่า “เกี่ยวข้องกับยาเสพติด” นั้นจึงมีความหมายในลักษณะที่ว่า การกระทำหรือพฤติการณ์ของบุคคล ยังไม่ถึงขั้นที่เป็นการกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด แต่พฤติการณ์หรือการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นเหตุอันควรสงสัยเท่านั้น โดยยังมีได้มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะกล่าวหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และความหมายอีกกรณีหนึ่งหมายถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐมีการกระทำตามข้อ 12 (1) (2) (3) (4) (5) ตามระเบียบฯ ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานของกฎหมาย

จากคำนิยาม “เกี่ยวข้องกับยาเสพติด” ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีการกระทำหรือมีพฤติการณ์กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง ในฐานะเป็นตำรวจหรือตำรวจร่วม ในการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติด ก็จะถูกดำเนินการภายใต้ระเบียบฯ นี้โดยไม่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับบุคคลผู้มีพฤติการณ์ และไม่เข้าข้อยกเว้นตามข้อ 12 วรรคสอง แม้จะเป็นตำรวจร่วม หรือร่วมกันกระทำความผิดกับบุคคลผู้มีสถานะ สามี่ ภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานก็ตาม จะถูกดำเนินการตามระเบียบฯ นี้ได้โดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งแตกต่างจากข้อ 12 (1)-(5) ที่จะต้องมีความเชื่อมโยงกับบุคคลที่สองที่มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

ตัวอย่าง กำนันแดง ร่วมกับ นางคำ ภริยา ลักลอบนำยาบ้าจากประเทศลาวเข้ามาจำหน่ายในจังหวัดเลย พฤติการณ์ดังกล่าว ถือว่า กำนันแดง เป็นตัวการนำเข้ายาเสพติดให้โทษประเภท 1 เข้ามา

ในราชอาณาจักร ถือได้ว่ากำนันแดง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แม้จะกระทำร่วมกับ นางคำกริยา ก็ไม่ได้เข้าข้อยกเว้นตามข้อ 12 วรรคสอง

ข้อ 5 ถึง ข้อ 7 เป็นเรื่องที่กำหนดเกี่ยวกับการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยให้ส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินการ เพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในส่วนของ การดำเนินการป้องกันนั้น ป.ป.ส. มีหน้าที่²¹

1. ขอความร่วมมือจากสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารที่เป็นการชมเชยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ช่วยเหลือ หรือสนับสนุนการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและมีผลงานดีเด่น

2. ส่งเสริมสนับสนุนให้สื่อมวลชนหรือประชาชนสอดส่องหรือแจ้งการกระทำที่เกี่ยวกับ ยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. จัดให้มีสถานที่หรือศูนย์รับแจ้งข้อมูลหรือข่าวสารเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง กับยาเสพติดอย่างเพียงพอ

4. ช่วยเหลือและสนับสนุนส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐ ในการดำเนินการ ดังนี้

4.1 การรณรงค์ข่าวสารเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด การดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตลอดจนรับ โทษทางอาญาในความผิดยาเสพติด²²

1) รณรงค์ข่าวสารเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด

2) การดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3) บทลงโทษทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

²¹ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 7.

²² ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 5.

4.2 ออกหลักเกณฑ์และวิธีการการจัดระบบข่าวและศูนย์รับแจ้งข่าวเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้แก่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานอื่นๆ ตามที่ ป.ป.ส. เสนอแนะน่านายกรัฐมนตรีประกาศกำหนด²³

ข้อ 8 ถึง ข้อ 11 ของระเบียบฯ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดตั้งคณะกรรมการกั่นกรองข้อมูล หรือข่าวสารการกระทำที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อให้เป็นหน่วยงานในการวินิจฉัย และติดตาม การดำเนินการของผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด กล่าวคือ

คณะกรรมการกั่นกรองฯ ประกอบด้วยคณะกรรมการกั่นกรองฯ ประจำ กรุงเทพมหานคร ประจำภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ อันมี ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบไปด้วย²⁴

1) คณะกรรมการกั่นกรองฯ ประจำกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

- ข. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
- ค. ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ
- ง. ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด
- จ. ผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุด
- ฉ. ผู้แทนกรมพระธรรมนูญ
- ช. ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจนครบาล
- ซ. ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

²³ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 6.

²⁴ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 9.

ณ. และผู้แทนส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามความเหมาะสม
ของกรุงเทพมหานครไม่เกินสามคน เป็นกรรมการ และให้ผู้อำนวยการกอง
ปราบปรามยาเสพติดเป็นกรรมการและเลขานุการ

2) คณะกรรมการก้นกรองฯ ประจำภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และ
ภาคใต้ ประกอบไปด้วย

ก. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย

ข. ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ

ค. ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด

ง. ผู้แทนกองทัพบก

จ. ผู้แทนกองทัพเรือ

ฉ. ผู้แทนกองทัพอากาศ

ช. ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

ซ. ผู้แทนตำรวจภูธรภาค

ณ. และผู้แทนส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามความเหมาะสม
ของแต่ละภาค จำนวนไม่เกินสามคนเป็นกรรมการ และให้ผู้อำนวยการศูนย์ป้องกัน
และปราบปรามยาเสพติดประจำภาคเป็นกรรมการและเลขานุการ

โดยที่คณะกรรมการก้นกรองฯ มีหน้าที่ความรับผิดชอบดังต่อไปนี้²⁵

1) พิจารณาข้อมูลหรือข่าวสารที่ได้รับจากแหล่งข่าว เพื่อวินิจฉัยเบื้องต้นการกระทำที่
เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งแสวงหาข้อมูลหรือข่าวสารในเรื่องดังกล่าว
เพิ่มเติม

²⁵ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 11.

2) ติดตามการดำเนินการของผู้บังคับบัญชาต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อรายงานไปยังเลขาธิการ ป.ป.ส. ให้ผู้เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกตามสมควร ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกัญชงฯ

3) เมื่อมีการกล่าวหาหรือเรียนหรือมีพฤติการณ์ปรากฏแก่คณะกรรมการกัญชงฯ ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ให้คณะกรรมการกัญชงฯ พิจารณาวินิจฉัยเบื้องต้น ก่อน ว่าเรื่องที่กล่าวหาหรือเรียน หรือพฤติการณ์นั้นมีมูลเพียงพอที่จะเสนอให้ผู้บังคับบัญชาของ เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการตามอำนาจได้หรือไม่ หากคณะกรรมการกัญชงฯ วินิจฉัยเบื้องต้น แล้วเห็นว่า เรื่องกล่าวหาหรือเรียน หรือพฤติการณ์นั้นมีมูลให้แจ้งไปยังเลขาธิการ ป.ป.ส. ภายในสิบ วันนับแต่วันที่ได้วินิจฉัยนั้น²⁶

4) ให้คณะกรรมการกัญชงฯ พิจารณาให้ข้อมูลหรือข่าวสารหรือพยานหลักฐานแก่ ผู้สอบสวน²⁷

ในส่วน of ข้อ 12 ของระเบียบฯ ได้กำหนดพฤติการณ์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยกำหนดไว้ว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด

(1) สนับสนุนหรือช่วยเหลือผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าผู้นั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(2) จัดหา หรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ยานพาหนะ สถานที่ หรือวัตถุใดๆ เพื่อประโยชน์หรือ ให้ความสะดวกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าผู้นั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(3) รับเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าผู้นั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(4) คบค้าสมาคมเป็นอาจักษ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าผู้นั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

²⁶ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 12.

²⁷ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 ข้อ 13.

(5) เป็นประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยใช้หลักทรัพย์หรือสถานการณืเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลในความคิดเกี่ยวกับยาเสพติดในข้อหา ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด หรือในข้อหา มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 เกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด อันเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

ให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เว้นแต่การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นการกระทำกับบุคคลซึ่งเป็นสามี หรือภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น”

สำหรับข้อ 13 ถึง ข้อ 18 ของระเบียบฯ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการ อันเป็นมาตรการทางการบริหาร และการปกครอง โดยให้มีหน่วยงานที่สำนักงานรัฐมนตรี ประกาศ จัดให้มีศูนย์รับแจ้งข้อมูลหรือข่าวสารเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และมีบุคลากรทำหน้าที่ในการรวบรวม และตรวจสอบพฤติการณ์ซึ่งได้มีการกล่าวหาหรือร้องเรียนหรือ มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังนี้

1. เมื่อเลขธิการ ป.ป.ส. ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการกั่นกรองข้อมูลหรือข่าวสารการกระทำความคิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ในกรณีวินิจฉัยในเบื้องต้นว่าเรื่องที่กล่าวหาหรือร้องเรียน หรือ พฤติการณ์นั้นมีมูลเพียงพอแล้ว ให้แจ้งต่อไปยังผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นทราบ ภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

2. เลขธิการ ป.ป.ส. รับรายงานจากคณะกรรมการกั่นกรองฯ กรณีได้รับแจ้งจาก ผู้บังคับบัญชาในการสั่งดำเนินการทางวินัย หรือสั่งให้ยุติเรื่องตามที่ได้รับแจ้งจากเลขธิการป.ป.ส. ตามข้อ 13 หรือ ได้รับเรื่องกล่าวหาหรือร้องเรียน หรือกรณีผู้บังคับบัญชาส่งสัจเอง

3. เลขธิการ ป.ป.ส. รับรายงานจากคณะกรรมการกั่นกรองฯ กรณีได้รับแจ้งจาก ผู้บังคับบัญชาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ หลังจากได้รับแจ้งผลการสอบสวนทางวินัยจาก คณะกรรมการสอบสวน ไม่ว่าจะลงโทษหรือไม่ก็ตาม

ในส่วนข้อ 19 ถึง ข้อ 24 เป็นเรื่องเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการตามมาตรการปราบปรามเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อมีการจับกุมเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดียาเสพติด ดังต่อไปนี้

1. เมื่อมีการจับกุมเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้พนักงานสอบสวนแจ้งไปยังเลขานุการ ป.ป.ส. ภายในสามวันนับแต่วันที่จับกุม

2. เมื่อเลขานุการ ป.ป.ส. ได้รับแจ้งผลการสอบสวนจากผู้บัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิด ให้เลขานุการ ป.ป.ส. สรุปข้อเท็จจริงและรายงานต่อ ป.ป.ส. และแจ้งผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อดำเนินการต่อไป

3. เมื่อเลขานุการ ป.ป.ส. ได้รับแจ้งผลการสอบสวนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมิได้กระทำความผิด และพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ให้รายงานต่อ ป.ป.ส. ทราบ และแจ้งไปยังผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อพิจารณาดำเนินการทางวินัย

4. กรณีที่เลขานุการ ป.ป.ส. ได้รับแจ้งจากกระทรวงต่างประเทศว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนอกราชอาณาจักร ให้เลขานุการ ป.ป.ส. สรุปข้อเท็จจริง และรายงานต่อ ป.ป.ส. และแจ้งไปยังผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นทราบ และให้ สำนักงาน ป.ป.ส. ติดตามผลการดำเนินคดี และเมื่อคดีถึงที่สุดเป็นประการใด ให้รายงาน ป.ป.ส. และแจ้งไปยังผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น และสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ต่อไป

3.2.1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ในส่วนของบทบาท และหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดตามระเบียบฯ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี กล่าวคือ

1. กรณีพบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดมีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

1.1 ว่ากล่าว ตักเตือน เป็นการดำเนินการตามระเบียบฯ ข้อ 14

1.2 ดำเนินการตามข้อ 1.1 แล้ว แต่ยังไม่เลิกพฤติกรรม ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยหรือทางการบริหารเป็นการดำเนินการตามระเบียบฯ ข้อ 15

1.3 แจ้งผลการสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้นก่อนการดำเนินการทางวินัย เพื่อคณะกรรมการกั่นกรองฯ รายงานต่อเลขานุการ ป.ป.ส. ภายในสิบวันนับแต่มีคำสั่งให้ยุติเรื่องหรือสั่งให้ดำเนินการ

2. เมื่อได้รับแจ้งจากเลขาธิการ ป.ป.ส. ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดมีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ต้องดำเนินการทางวินัยทันทีตามระเบียบฯ ข้อ 15 และมติคณะรัฐมนตรี โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

2.1 เมื่อได้รับแจ้งจากเลขาธิการ ป.ป.ส. ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดมีพฤติการณ์ ต้องขอเอกสาร หรือพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากคณะกรรมการกักตันท้องฯ

2.2 ให้ต้นสังกัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย และแจ้งผลการดำเนินการทางวินัยให้คณะกรรมการกักตันท้องฯ ภายในสิบวันนับแต่วันที่มิคำสั่ง โดยแจ้งผลเกี่ยวกับ

- ผลการสอบสวนทางวินัย
- ต้นสังกัดส่งลงโทษหรือไม่ลงโทษ

2.3 กรณีต้องสงสัย แต่ไม่สามารถดำเนินการทางวินัยได้ ต้นสังกัดใช้มาตรการทางบริหาร และแจ้งผลการดำเนินการให้คณะกรรมการกักตันท้องทราบภายในสิบวัน ได้แก่

- ย้ายออกนอกเขตพื้นที่
- นำพฤติการณ์มาประกอบการพิจารณาเลื่อนขั้น เงินเดือน ยศ ระดับ
- นำพฤติการณ์มาประกอบการพิจารณาความดีความชอบ เงินช่วยเหลือ การจ่ายโบนัส หรือเงินอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

3.2.1.3 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 13(10)²⁸

ปัญหาการบังคับใช้มาตรการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 นั้นยังมีปัญหาในทางการปฏิบัติ กล่าวคือมาตรการดังกล่าวกำหนดให้ต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย และพิจารณาลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น อันถือเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจทำให้เกิดกรณีพิจารณาลงโทษทางวินัยอย่างไม่เป็นกลาง อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กันระหว่างผู้บังคับบัญชากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประกอบกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยยังไม่ชัดเจน ขัดกับระเบียบข้าราชการ

²⁸ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มาตรา 7.

การพลเรือนในส่วนของกรลงโทษทางวินัยอย่างรุนแรง ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการ อีกทั้งยังมีฐานะเป็นเพียงระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี อันเป็นมาตรการทางการบริหาร จึงเป็นการยากต่อการนำไปใช้ให้สัมฤทธิ์ผลทั้งทางด้านกฎหมายและทางวินัย จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยออกเป็นพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงสมควรแก้ไขของค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยกำหนดให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับการให้ความดีความชอบหรือโยกย้าย หรือลงโทษทางวินัยต่อข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนขอให้ส่วนราชการเข้าสังกัดเร่งรัดดำเนินการที่เกี่ยวข้อง โดยตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มาตรา 7 ได้เพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในมาตรา 13(10) เพื่อให้มาตรการลงโทษทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.1.4 คำสั่งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติที่ 5/2546 เรื่องแนวทางการปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรมหรือเป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายหน่วยงานมีพฤติกรรมเกี่ยวข้อง หรือเป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ขาดพยานหลักฐานเพียงพอจะดำเนินการทางอาญา ทางวินัย และทางการบริหารตามกฎหมาย และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 การดำเนินการในบางกรณียังไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ทำให้ไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดได้อย่างทันทั่วถึง จึงมอบหมายให้ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดระดับต่างๆ มีส่วนในการพิจารณาให้คุณให้โทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบและที่เกี่ยวข้อง

โดยที่ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศตส.) ได้จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 30/2546 และศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับต่างๆ ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 31/2546 เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในทุกพื้นที่ทั่วประเทศไทย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงาน กล่าวคือ

1. ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศตส.) มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ดำเนินการด้านการข่าว และข้อมูลข่าวสารยาเสพติด ติดตาม ประเมินสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติด กำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติดที่ประสานสอดคล้องกับแนวทางของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด อำนวยการ สั่งการ เร่งรัด กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการปฏิบัติงานของส่วนราชการและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการประสานความร่วมมือกับต่างประเทศ

2. ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับต่างๆ ประกอบด้วยศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดกรุงเทพมหานคร (ศตส.กทม.) เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ดูแลในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัด (ศตส.จ.) ตามด้วยชื่อจังหวัด ดูแลพื้นที่ในจังหวัด ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดกองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 (ศตส.น.1-9) ดูแลพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 1-9 ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอหรือกิ่งอำเภอ (ศตส.อ./กิ่ง อ.) ดูแลพื้นที่อำเภอ หรือกิ่งอำเภอ และศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดตามแนวชายแดนกองทัพภาค 1-4 (ศตส.ทภ.1-4) ดูแลพื้นที่ตามแนวชายแดนในความรับผิดชอบของกองทัพภาค 1-4 โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับต่างๆ มีหน้าที่จัดวางระบบข้อมูลข่าวสารด้านยาเสพติด ติดตาม และประเมินสถานการณ์ปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่ จัดทำแผนปฏิบัติการ แผนงาน และโครงการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในพื้นที่ ร้องรับแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติดที่กำหนดขึ้น อำนวยการ ประสาน เร่งรัด ตรวจสอบติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานในพื้นที่ จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกัน บำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กำหนดเป้าหมายในการปราบปราม และประสานการปฏิบัติกับหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการปราบปราม การบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้บังเกิดผลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ตามคำสั่งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติที่ 5/2546 เรื่องแนวทางการปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรมหรือเป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ได้กำหนดให้ ศตส. เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กล่าวคือ

1. ในกรณีที่มีพยานหลักฐานเพียงพอ ให้ ศตส.กทม. ศตส.จ. ศตส.ทภ. โดยผู้ อำนวยการ ศตส. นั้นๆ แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดพิจารณา ดำเนินการทางอาญา และหรือทางวินัยโดยเร่งด่วน พร้อมทั้งใช้มาตรการสั่งให้พักราชการ สั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน หรือสั่งให้ประจํากรม ประจํากอง ประจําส่วนราชการ หรือสำรองราชการ ตลอดจนใช้มาตรการทางบริหารตาม

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี และรายงานผลให้ สดส. ทราบภายในสามวันทำการนับแต่วันที่มีคำสั่ง

2. กรณีขาดพยานหลักฐานที่เพียงพอจะดำเนินคดีทางอาญา ทางวินัย หรือทางการบริหาร ให้สดส.กทม. สดส.จ. สดส.ทก. โดยผู้อำนวยการ สดส. นั้นๆ และผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เสร็จสิ้นภายใน 15 วัน แล้วรายงานผลให้ผู้อำนวยการ สดส. โดยเร็วที่สุด พร้อมเสนอแนวทางการดำเนินการในทุกกรณีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรม หรือ เป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดดังกล่าว

3. ตามข้อ 1. และ 2. กรณีมีเหตุผลความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งหากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรม หรือเป็นที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอยู่ในตำแหน่งเดิมต่อไป อาจจะทำให้พยานหลักฐานสูญหาย ถูกทำลาย หรือเกิดความเสียหายต่อทางราชการ ให้ สดส.กทม. สดส.จ. สดส.ทก. โดยผู้อำนวยการ สดส. นั้นๆ แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาต้นสังกัดพิจารณาสั่งการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าว ไปช่วยราชการในตำแหน่งอื่น หรือไปปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เหมาะสมในทันที พร้อมทั้งจัดให้มีการกำกับดูแลความประพฤติ และพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันมิให้กระทำผิดหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อทางราชการโดยเด็ดขาด

3.2.2 มาตรการลงโทษทางอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดล้วนแล้วแต่มีโทษทางอาญาดำรงกันทั้งนั้น แต่เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีการดำเนินการในรูปแบบลักษณะขององค์กรอาชญากรรม กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกระทำความผิด หรืออยู่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมักจะเป็นบุคคลที่อยู่ในระดับล่างขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งสำหรับบุคคลเหล่านี้ในฐานะผู้กระทำความผิดโดยตรง มักจะไม่ประสบปัญหาในการดำเนินคดี เนื่องมาจากมีพยานหลักฐานที่ค่อนข้างชัดเจน แน่นนอน แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นมักที่จะเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังขององค์กรค้ายาเสพติด จึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะมีปัญหาในทางปฏิบัติที่จะเอาตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาลงโทษดังจะได้อธิบายต่อไป

3.2.2.1 ประมวลกฎหมายอาญา

1) บทบัญญัติในภาคความผิดแห่งประมวลกฎหมายอาญา

การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นตามบทบัญญัติความผิดในประมวลกฎหมายอาญาจะเห็นได้ว่าจะเป็นเรื่องความผิดที่มีได้เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชน แต่เน้นในเรื่องของการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นหลักใหญ่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม มีอำนาจในส่วนของการราชการที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ตลอดจนมีอิทธิพลอย่างมากในสังคม ซึ่งอาจจะพิจารณาได้จาก เจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างมากในท้องถิ่นของตน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวเกิดความโลภขึ้นมา อาจเนื่องมาจากมูลเหตุจูงใจไม่ว่าจะเป็น ทรัพย์สิน เงิน ทองจำนวนมาก ข่มก่อกำให้เกิดกิเลสในการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่การงานของตน โดยอาจให้ความสะดวก หรือใช้อำนาจหน้าที่ในการมิชอบในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงที่สุดต่อสังคมก็ว่าได้ ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งถือเป็นภัยอย่างร้ายแรงกับสังคมไทย ดังนั้นจึงควรที่จะศึกษาในส่วนของฐานความผิดที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังต่อไปนี้

1. ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 147 คือ เป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการ หรือ เก็บรักษาทรัพย์สิน เบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยทุจริตยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์สินนั้นเสีย
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 คือ เป็นเจ้าพนักงานสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล เรียก รับหรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยหน้าที่
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 150 คือ เป็นเจ้าพนักงานกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งโดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งนั้น

- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 คือ เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 158 คือ เป็นเจ้าพนักงานทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้นเอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดอันเป็นหน้าที่ของคนที่จะปกครองหรือรักษาไว้ หรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 161 คือ เป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่ทำเอกสารกรอกข้อความลงในเอกสารหรือคู่มือเอกสาร กระทำการปลอมเอกสารโดยอาศัยโอกาสที่ตนมีหน้าที่นั้น
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 164 คือ เป็นเจ้าพนักงานรู้หรืออาจรู้ความลับในราชการกระทำด้วยประการใดๆ อันมิชอบด้วยหน้าที่ ให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับ
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 165 คือ เป็นเจ้าพนักงานมีหน้าที่ปฏิบัติกรให้เป็นไปตามกฎหมาย หรือคำสั่งซึ่งได้สั่งเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่งนั้น

2. ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 200 คือ เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาหรือจัดการให้เป็นไปตามกฎหมายอาญา กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดๆ ในตำแหน่งอันเป็นการมิชอบเพื่อที่จะช่วยบุคคลหนึ่งบุคคลใดมิให้ต้องโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 201 เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในตำแหน่ง ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่
- ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 202 เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวน กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดๆ ในตำแหน่ง

โดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งคนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่คนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น

2) บทบัญญัติภาคทั่วไปแห่งประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับประมวลกฎหมายอาญาได้แบ่งผู้กระทำความผิดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากภาค 1 หมวด 6 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้วางหลักไว้ในมาตรา 83, 84, 85 และ 86 ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 “ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่เข้าร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 “ผู้ใดก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดไม่ว่าด้วยการใช้ บังคับ ชูเชิง ช้าง วาน หรือ ยุยงส่งเสริม หรือด้วยวิธีอื่นใด ผู้นั้นเป็นผู้ใช้ให้กระทำความผิด

ถ้าผู้ถูกใช้ได้กระทำความผิดนั้น ผู้ใช้ต้องรับโทษเสมือนตัวการ ถ้าความผิดมิได้กระทำลงไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ถูกใช้ไม่ยอมกระทำ ยังไม่ได้กระทำ หรือเหตุอื่นใด ผู้ใช้ต้องระวางโทษเพียงหนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 85 “ผู้ใดโฆษณาหรือประกาศแก่บุคคลทั่วไปให้กระทำความผิดและความผิดนั้นมีกำหนดโทษไม่ต่ำกว่าหกเดือน ผู้นั้นต้องระวางโทษกึ่งหนึ่งของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

ถ้าได้มีการกระทำความผิดเพราะเหตุที่ได้มีการโฆษณาหรือประกาศต้องรับโทษเสมือนตัวการ”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 “ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น

กรณีจึงต้องศึกษาต่อไปคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีโทษทางอาญานั้น หากได้กระทำไปโดยผู้กระทำความผิดโดยตรง หรือสมาชิกขององค์กรอาชญากรรมแล้ว บทกฎหมายทั่วไปแห่งประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุน ตามมาตรา 83 ถึงมาตรา 86 จะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อเอาผิด หรือดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นอกเหนือจากผู้ลงมือกระทำความผิดโดยตรง

ก. การเป็นตัวการในการกระทำความผิด ตามมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

จะเห็นได้ว่า การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น มักดำเนินการในลักษณะขององค์กรอาชญากรรม กล่าวคือ ต้องมีผู้เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดตั้งแต่สองคนขึ้นไป และลักษณะของการลงมือดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นในระดับของหัวหน้า ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถือเป็นผู้บริหารองค์กรอาชญากรรม จะเป็นเพียงผู้ที่ออกคำสั่งให้สมาชิกองค์กรให้กระทำการ หรือดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด แต่จะไม่ร่วมกระทำความผิดในลักษณะของการลงมือกระทำการอย่างแท้จริง หลีกเลี่ยงการอยู่ในสถานที่เกิดเหตุ จึงทำให้เป็นการยากต่อการพิจารณาลงโทษ เนื่องจากไม่ได้ได้อยู่ในที่เกิดเหตุ หรือการกระทำดังกล่าวนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความผิดหรือไม่ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่เบื้องหลังหลุดพ้นจากความผิดดังกล่าว

ข. การเป็นผู้ใช้ ผู้โฆษณา หรือผู้ประกาศ ตามมาตรา 84 และ 85 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 84 นี้ได้บัญญัติไว้อย่างกว้างว่า ถ้าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดเพราะมีอีกบุคคลหนึ่งได้ก่อให้เกิดเขากระทำความผิด ผู้นั้นก็คือเป็นผู้ใช้ โดยแนวความคิดของกฎหมายไทยแล้ว ผู้กระทำความผิดนั้นต้องไม่มีเจตนา หรือความคิดในการกระทำความผิดนั้นๆ เลย หากต่อมามีผู้หนึ่งได้ก่อให้เกิดเขามีเจตนา หรือความคิดในการกระทำความผิด หรือความคิดในการกระทำความผิดเช่นนี้ ผู้ที่ก่อให้เกิดผู้กระทำความผิดนั้น ถือว่าเป็นผู้ใช้

ทั้งการใช้ การโฆษณา หรือประกาศล้วนแล้วแต่เป็นการก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิดด้วยกันทั้งสิ้น แม้ในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเป็นหัวหน้าองค์กรอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดได้บงการ หรือออกคำสั่งต่อกันเป็นลำดับชั้นไปยังสมาชิกในระดับปฏิบัติงาน หากนำมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายอาญามาปรับใช้เพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะเห็นได้ว่าเป็นการยาก เนื่องจากสมาชิกขององค์กรย่อมมีเจตนา และทราบถึงภารกิจของตนเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่แล้วว่าตนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติอย่างไร จึงมี

อาจถือได้ว่าการแจ้งหรือสั่งให้สมาชิกองค์กรอาชญากรรมยาเสพติดกระทำความผิดของหัวหน้าเป็นการก่อเจตนาให้สมาชิกองค์กรกระทำความผิดแต่อย่างใด

ค. การเป็นผู้สนับสนุน ตามมาตรา 86 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

การกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิด หมายถึง ต้องมีการกระทำที่เป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวก ซึ่งมีความหมายอย่างกว้าง โดยไม่จำกัดว่าจะต้องกระทำการด้วยวิธีใด และหมายความรวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจด้วย

มีข้อน่าสังเกตในมาตรานี้คือ การที่ราษฎรกระทำผิดร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำความผิดในส่วนความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ราษฎรนั้นผิดเพียงเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น ด้วยเหตุที่ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดเฉพาะต่อผู้ที่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ผู้ที่ลงมือกระทำความผิดมักเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรมซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ และแนวทางในการปฏิบัติงานของคนเป็นอย่างดี โดยไม่จำเป็นต้องมีการสนับสนุนหรือความสะดวกในการกระทำความผิด หากมีการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกจะเป็นการให้ความช่วยเหลือ หรือความสะดวกหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดแล้ว เพื่อป้องกันมิให้ถูกจับดำเนินคดี จึงเป็นการยากที่จะเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อาจเนื่องด้วยเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางกฎหมายเป็นอย่างดี จึงหาช่องว่างทางกฎหมายในการกระทำความผิด

สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในลักษณะขององค์กรยาเสพติด มักจะเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำผิดกฎหมายยาเสพติด ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวการในการกระทำความผิด เนื่องจากไม่สามารถจะปรับเป็นผู้ใช้ในการกระทำความผิดได้ เพราะกรณีที่จะเข้าองค์ประกอบความผิดของการเป็นผู้ใช้ตามมาตรา 84 ได้ นั้น ผู้กระทำความผิดต้องไม่มีเจตนา หรือความผิดในการกระทำนั้นๆ ซึ่งกรณีนี้จะเห็นได้ว่า ลักษณะขององค์กรยาเสพติด มีลักษณะซับซ้อนและปิดบังรูปแบบและธุรกิจการค้าเป็นการ ถือว่าสมาชิกในองค์กรยาเสพติดทุกคนย่อมทราบอยู่แล้วว่ากระทำสิ่งที่ผิดกฎหมาย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงถือเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้อยู่เบื้องหลังในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แม้ว่าการกระทำความผิดดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ขององค์กรอาชญากรรมค้ายาเสพติด เนื่องมาจากการขาดองค์ประกอบของการเป็นตุลาการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน แล้วแต่กรณี

3.2.2.2 กฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

1) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528, (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2530, (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 และ(ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แบ่งยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการควบคุมที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม เนื่องจากแต่ละประเภทยังมีอันตรายและความจำเป็นในทางการแพทย์ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ

- ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ไม่เป็นประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น เฮโรอีน (Heroin), อาเซทอร์ฟีน (Acetorphine), แอมเฟตามีน (Amphetamine), เมทแอมเฟตามีน หรือยาบ้า (Methamphetamine), เอ็มดีเอ็มเอ (MDMA) หรือยาอี เป็นต้น

- ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษที่มีประโยชน์ทางการแพทย์ แต่ก็มีโทษมาก จึงต้องใช้ภายใต้การควบคุมของแพทย์ และใช้เฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น เช่น ผื่นยา (Medicinal Opium), มอร์ฟีน (Morphine), โคคาอีน หรือโคเคน (Cocaine), โคเคอีน (Codeine) เป็นต้น

- ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีประโยชน์ทางการแพทย์ และมีโทษน้อยกว่ายาเสพติดให้โทษอื่นๆ เป็นยาสำเร็จรูปที่ผลิตขึ้นตามทะเบียนตำรับ ที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงสาธารณสุขแล้ว มีจำหน่ายตามร้านขายยา เช่น ยาแก้ไอที่มีตัวยาโคเคอีน หรือยาแก้ท้องเสียที่มีตัวยาโคเฟน็อกซิน เป็นต้น

- ประเภทที่ 4 สารเคมีที่นำมาใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride), อาเซทิลคลอไรด์ (Acetyl Chloride) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ยาเสพติดประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่มีการนำไปใช้ประโยชน์ในการบำบัดรักษาอาการของโรคแต่อย่างใด

- ประเภทที่ 5 ได้แก่ พืชกัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น และพืชเห็ดขี้ควาย ซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทนี้ไม่มีประโยชน์ทางการแพทย์

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มีบทกำหนดโทษบัญญัติไว้ในหมวด 12 มาตรา 65 ถึงมาตรา 102 ซึ่งมีโทษที่ใช้ลงกับผู้กระทำความผิดอยู่ 4 สถานคือ โทษริบทรัพย์สิน โทษปรับ โทษจำคุก และโทษประหารชีวิต ซึ่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มีมาตรการที่สำคัญ คือ

- ก. กำหนดมาตรการควบคุมยาเสพติดในเรื่องของการผลิต การนำเข้า การส่งออก การจำหน่าย การครอบครอง โดยมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมากำหนด มาตรการในการควบคุม กำหนดหน้าที่ผู้ที่เกี่ยวข้องไว้ เช่น ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้นำเข้าและผู้ส่งออก และกำหนดมาตรการควบคุม เช่น การควบคุมการเสพ
- ข. จัดแบ่งยาเสพติดให้โทษเป็นประเภท โดยคำนึงถึงความรุนแรงของฤทธิ์ยาเสพติด และประโยชน์ที่ได้รับจากยาเสพติด เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ซึ่งการควบคุมและโทษก็เป็นไปตามประเภทของยาเสพติด
- ค. กำหนดปริมาณยาเสพติดเป็นเงื่อนไขของการลงโทษ โดยใช้ปริมาณยาเป็นการวิเคราะห์ถึงเจตนาที่แท้จริงของผู้กระทำความผิด
- ง. นำมาตรการเพิ่มโทษแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำความผิด หรือสนับสนุนการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้
- จ. ใช้มาตรการจูงใจให้ผู้เสพยาเสพติดและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษ และสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาก่อน ความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ และได้ปฏิบัติครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการบำบัดรักษา และระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาล จนเป็นที่พอใจ ให้พ้นจากความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้²⁹

²⁹ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 94.

ในส่วนของมาตรการลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 100 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 โดยบัญญัติกำหนดความผิดและโทษแก่เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยบัญญัติให้กรรมการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือข้าราชการหรือพนักงานองค์การหรือหน่วยงานของรัฐผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษ หรือสนับสนุนในการกระทำดังกล่าวอันเป็นการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น อันถือเป็นมาตรการทางอาญาที่มีโทษรุนแรง อีกทั้งยังเป็นมาตรการในเชิงป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดยาเสพติดอีกทางหนึ่งด้วย

2) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 3543

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 มีบทกำหนดโทษบัญญัติไว้ในหมวด 12 มาตรา 89 ถึงมาตรา 117 ซึ่งมีโทษที่ใช้ลงกับผู้กระทำความผิดอยู่ 3 สถาน คือ โทษริบทรัพย์สิน โทษปรับ และโทษจำคุก และในบางความผิดมีโทษทั้งจำทั้งปรับ โดยมีมาตรการที่สำคัญคือ

- ก. ควบคุมวัตถุออกฤทธิ์ในเรื่อง การผลิต การจำหน่าย การนำเข้า การส่งออก การครอบครอง การนำผ่านจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาต และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ทางราชการกำหนด
- ข. จัดแบ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์เป็นประเภทโดยคำนึงถึงความรุนแรงของฤทธิ์สาร และประโยชน์ที่ได้รับจากสารนั้นๆ เพื่อความสะดวกในการกำหนดมาตรฐานควบคุม

3) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2534, (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545

โดยที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบมาตรการการดำเนินการในการจัดตั้งองค์กร หน่วยงาน และอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในเรื่องการป้องกันและปราบ

ปรามยาเสพติด ซึ่งมีบทลงโทษเฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้ในมาตรา 16/1 วรรคสอง³⁰ โดยกำหนดให้เป็นบทเพิ่มโทษ หากกรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ หรือเจ้าพนักงาน กระทำด้วยประการใด ๆ ให้ผู้อื่นรู้หรืออาจรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ถูกใช้ หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด³¹ ต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้ตามมาตรา 16/1 วรรคแรก คือ ระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท เว้นแต่เป็นการเปิดเผยในการปฏิบัติหน้าที่หรือตามกฎหมาย

สำหรับพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดบทเพิ่มโทษแก่เจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดไว้ในมาตรา 17 โดยบัญญัติให้กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานผู้ใดกระทำความผิดใดๆ ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเสียเอง ต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นๆ โดยหาได้มีบทลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทั่วไปไว้แต่ประการใดไม่³² ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้มีมาตรการสำคัญคือ อำนาจของเจ้าพนักงาน โดยให้สามารถค้นโดยไม่ต้องมีหมาย³³ เพื่อการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งกำหนดมาตรการพิเศษให้เจ้าพนักงานสามารถได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารในสิ่งสื่อสารต่างๆ ที่ถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด³⁴

³⁰ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545.

³¹ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545.

³² ไชยยศ เหมะรัชตะ, มาตรการกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, บทบัญญัติ เล่ม 36 ตอน 1 (พ.ศ. 2522), หน้า 61-66.

³³ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545.

³⁴ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 จัตวา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545.

5) ความผิดเกี่ยวกับขาสเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับขาสเสพติด พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543

เนื่องจากผู้กระทำความผิดขาสเสพติดนั้น ถือเป็นอาชญากรที่ก่อภัยอย่างใหญ่หลวงให้แก่มนุษยชาติ เป็นอาชญากรประเภท White-collar Crime ซึ่งผู้กระทำความผิดมักจะเป็นผู้มีชื่อเสียงในวงสังคม รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย ใช้ชื่อเสียงและเกียรติยศทางไปสู่การสร้างระบบของอาชญากรรม³⁵ จัดสร้างรูปแบบเป็นองค์กร (organized crime) มีเครือข่ายอยู่ทั่วโลก การประกอบการทุกครั้งจะมีการวางแผนที่แยบยล และพระราชบัญญัติขาสเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม พ.ศ. 2519 ไม่มีกลไกเพียงพอในการลดอาชญากรรมประเภทนี้ได้ลง ในพ.ศ. 2534 จึงได้มีพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับขาสเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้น โดยที่กฎหมายดังกล่าวได้สร้างมาตรการใหม่ๆ ในการปราบปรามขาสเสพติดโดยกำหนดมาตรการพิเศษคือ มาตรการสมคบ ให้สามารถนำตัวการใหญ่ หรือนายทุนผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดมาลงโทษ พร้อมทั้งมาตรการในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับขาสเสพติดด้วย อีกทั้งยังได้ขยายเขตอำนาจการดำเนินคดีของศาลไทย แม้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักร ผู้กระทำผิดก็ต้องรับโทษในราชอาณาจักรตามมาตรา 5 เพื่อต้องการให้สามารถดึงเอาบรรดาผู้บงการเกี่ยวกับขาสเสพติดทั้งหลายมาลงโทษ ไม่ได้มุ่งลงโทษตัวประกอบหรือลูกน้องปลายแถว ทั้งนี้เพราะในมาตรา 6 ที่ให้ลงโทษผู้สนับสนุนหรือช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ ให้ได้รับผิดเท่าตัวการนั้นถือว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมดีแล้ว กล่าวคือ ในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับขาสเสพติด พ.ศ. 2534 ได้กำหนดถึงการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานสนับสนุนช่วยเหลือ ให้รับโทษเช่นเดียวกับตัวการตามมาตรา 6 บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันปราบปรามผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับขาสเสพติดโดยกำหนดให้ ผู้สนับสนุน ช่วยเหลือการกระทำความผิดรับโทษหนักเสมือนตัวการในการกระทำความผิดนั้นๆ นอกจากนี้ยังกำหนดแนวทางด้วยการกระทำความผิดอย่างไรจึงถือว่าเป็นการสนับสนุน ช่วยเหลือในการกระทำความผิดดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายมีความชัดเจน เป็นประโยชน์และสะดวกแก่การพิจารณาคดี โดยมาตรา 6 บัญญัติว่า ในความผิดเกี่ยวกับขาสเสพติด ผู้ใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับตัวการในความผิดนั้น

(1) สนับสนุนหรือช่วยเหลือผู้กระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด

³⁵ วัชรจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา, พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดขาสเสพติด พ.ศ. 2534 : ปัญหาในการดำเนินคดี, บทบัณฑิตย์, มิถุนายน 2538, เล่มที่ 51 ตอน 2. 55-61.

- (2) จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ยานพาหนะ สถานที่หรือวัตถุใดๆ เพื่อประโยชน์หรือให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด หรือเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ
- (3) จัดหาหรือให้เงินหรือทรัพย์สิน ที่ประชุม ที่พำนัก หรือที่ซ่อนเร้นเพื่อช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิด หรือเพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการถูกจับกุม
- (4) รับเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด จากผู้กระทำความผิดเพื่อประโยชน์หรือให้ความสะดวกแก่การกระทำความผิด หรือเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษ
- (5) ปกปิด ซ่อนเร้นหรือเอาไปเสียซึ่งยาเสพติด หรือวัตถุใดๆ ที่ใช้ในการกระทำความผิด เพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิด
- (6) ชี้แนะ หรือติดต่อบุคคลอื่นเพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิด

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดองค์ประกอบความผิดเกี่ยวกับสมคบว่า “ผู้ใดสมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้นั้นสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” ซึ่งเป็นการนำหลักกฎหมาย Conspiracy มากำหนดเป็นความผิดในเรื่องที่เกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นการขยายฐานความผิดทางคดีอาญาสำหรับผู้ค้ายาเสพติดให้กว้างขวางออกไปเป็นพิเศษกว่าความผิดอาญาประเภทอื่น กล่าวคือ การที่กำหนดให้บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ทำการตกลงเพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในข้อหาสำคัญได้แก่ ฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย เป็นความผิดโดยกำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 5 ปี และปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 8) และหากได้มีการกระทำความผิดตามที่ได้ตกลงกันไว้ ก็จะต้องรับโทษหนักขึ้นเท่ากับผู้ที่ไปกระทำความผิดโดยตรง (ตามมาตรา 8 วรรคสอง) ซึ่งมีปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า ความหมายของคำว่า “สมคบ” ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะมีขอบเขตความหมายเพียงใด ซึ่งจะมีผลต่อการตีความกฎหมาย และการหาพยานหลักฐาน ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป

นอกจากการนำหลักการ “สมคบ” มาใช้ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่นำไปใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ในส่วนของการดำเนินการจับกุมหรือแจ้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิดตามมาตรา 6 หรือมาตรา 8 เป็นฐานความผิดใหม่ที่กำหนดขึ้น มีวัตถุประสงค์ใช้เป็นเครื่องมือปราบปรามตัวการใหญ่ หรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และเป็นการป้องปรามมิให้บุคคลไปกระทำความผิด โดยกำหนดขั้นตอนการ

บังคับใช้ ว่าการดำเนินการจับกุมหรือแจ้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต้องได้รับอนุมัติจาก เลขาธิการ ป.ป.ส. ซึ่งเป็นมาตรการกั้นกรองเสริมจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการ ป้องกันมิให้นำความผิดนี้ไปใช้เพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น

ซึ่งตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 14 ได้กำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นผู้ตรวจสอบเกี่ยวกับการจับกุมหรือแจ้งข้อหาแก่ผู้สมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่ง ในทางปฏิบัติเลขาธิการ ป.ป.ส. อาจจะต้องอนุกรรมการเข้ามาตรวจสอบแทนก็ตาม แต่การที่ กฎหมายกำหนดเป็นตัวแทนบุคคลมิใช่องค์กรเป็นผู้ตรวจสอบนั้น อาจมีทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีก็คือ ความรวดเร็ว มีอำนาจในการตัดสินใจที่เบ็ดเสร็จหวังผลได้ง่าย แต่อาจเกิดผลเสีย กล่าวคือ ถ้าใน ขณะนั้นบุคคลที่ตรวจสอบไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคม การตรวจสอบควรจะเป็นอำนาจขององค์กร มากกว่าตัวบุคคล เพราะนอกจากจะมีการกั้นกรองที่แน่นอนแล้ว ยังอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน เบื้องต้นที่ขึ้นยันถึงความถูกต้องในการดำเนินคดีความผิดประเภทนี้ต่อศาลได้

สำหรับในส่วนของมาตรการลงโทษทางอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด นั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดบทลงโทษไว้ในมาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า “กรรมการหรือ อนุกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงานสมาชิกสภานิติ บัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาลหรือสภาท้องถิ่นอื่น ข้าราชการ พนักงาน ส่วนท้องถิ่น พนักงานองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจผู้ใด กระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด หรือกระทำความผิดตามมาตรา 42 ต้องระวางโทษสามเท่าของโทษที่กำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้น” และมาตรา 11 บัญญัติว่า “กรรมการหรืออนุกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงานหรือข้าราชการผู้ใด กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย อาญาอันเนื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ต้องระวางโทษเป็นสามเท่าของโทษที่ กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น” ซึ่งมาตรการดังกล่าวถือเป็นมาตรการในเชิงป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงได้กำหนดอัตราโทษที่รุนแรง และผลที่ได้รับจากการกระทำ ความผิด

3.2.3 มาตรการลงโทษริบทรัพย์สินกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

โดยทั่วไปแล้ว ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เป็นทรัพย์สินที่ต้องถูกริบตามกฎหมายอาญา แต่ในช่วงที่ผ่านมาที่ยังไม่มีกฎหมายให้ริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดนั้น รัฐไม่อาจดำเนินการตามกฎหมายกับทรัพย์สินดังกล่าวได้ ทั้งๆ ที่ทรัพย์สินดังกล่าว เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหายาเสพติดยังคงอยู่ และมีความร้ายแรงมากยิ่งขึ้นอันเป็นภัยต่อเศรษฐกิจ สังคม และความสงบสุขของประชาชน³⁶ สืบเนื่องมาจาก

(1) ผู้ค้าหรือเจ้าหน้าที่เป็นตำรวจจะได้รับทรัพย์สินจากการค้าหรือจำหน่ายเป็นจำนวนมาก สร้างความร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้ค้ายาเสพติดทำผิดต่อไป และขยายขอบเขตให้กว้างยิ่งขึ้นอีก และยังเป็นแรงจูงใจให้มีผู้ค้ารายใหม่เสี่ยงที่จะเข้ามาทำผิดกฎหมาย ทั้งนี้เพราะผลประโยชน์อันมหาศาลจากการค้ายาเสพติด

(2) ทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดนี้ นอกจากผู้ค้าจะใช้ไปในทางขยายขอบเขตการค้ายาเสพติด ซึ่งเป็นผลให้ภัยอันตรายจากยาเสพติดแผ่กว้างขึ้นเรื่อยๆ แล้วผู้ค้ายังใช้ทรัพย์สินไปในการกระทำความผิดอื่นๆ ที่กระทบกระเทือนต่อความสงบสุขอีก เช่น บ่อนการพนัน ช่องโสเภณี และใช้ไปในทางสร้างอิทธิพลและบริวาร เพื่อเป็นหูเป็นตาให้รอดพ้นจากการถูกจับกุมและดำเนินคดีอีกด้วย

3.2.3.1 ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้มีการนำเอามาตรการริบทรัพย์สินมาใช้บังคับ ซึ่งมาตรการในการริบทรัพย์สินจะมี 2 กรณีคือ

- (1) ขอริบตาม มาตรา 27 เป็นเรื่องทีคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินได้มีคำวินิจฉัยแล้วว่า เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และได้มีคำสั่ง

³⁶ สุรพล ไตรเวทย์, “การริบทรัพย์สินและการระงับการพิสูจน์ในคดียาเสพติด”, วิทยสาร ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (มกราคม-มีนาคม 2546), หน้า 59-63.

ให้ยึดหรืออายัดไว้ แล้วส่งเรื่องมาให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบ
ทรัพย์สินดังกล่าว

- (2) ขอริบตาม มาตรา 30 เป็นเรื่องขอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบบรรดา
เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำ
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำผิด หรือมีไว้
เพื่อใช้ในการกระทำผิด

กรณีตามมาตรา 30 เป็นกรณีที่มีการยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลชั้นต้นในคดีเกี่ยวกับ
ยาเสพติด และคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น การขอริบทรัพย์จะทำการเป็นคำร้องแยก
ต่างหากจากคำฟ้อง โดยจะยื่นคำร้องไปพร้อมกับคำฟ้อง หรือจะยื่นภายหลังพร้อมกับคำฟ้องก็ได้
แต่ต้องก่อนศาลชั้นต้นพิพากษา หลังจากนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องประกาศในหนังสือพิมพ์ราย
วันที่มีจำหน่ายแพร่หลายในท้องถิ่นที่ศาลชั้นต้นพิจารณาคดีตั้งอยู่เป็นเวลาอย่างน้อย 2 วันติดต่อกัน
เพื่อให้บุคคลซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดีก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา
หรือคำสั่ง หลังจากนั้น ศาลอาจจะสั่งให้มีการไต่สวนคำร้องของอัยการหรือไม่ก็ได้ แต่เจ้าของ
ทรัพย์สินที่ยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดี ศาลจะสั่งให้มีการไต่สวนเสมอ กรณีดังกล่าวนี้ แม้ศาล
พิพากษายกฟ้องคดีหลัก แต่ถ้าศาลฟังว่าทรัพย์สินที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอริบเป็นทรัพย์ที่เข้า
หลักเกณฑ์ต้องริบ และผู้ยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดี แล้วผู้นั้นไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้ ศาล
ก็ต้องริบทรัพย์สินนั้น ทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบตามมาตรา 30 แล้ว มิให้นำมาตรา 36 แห่งประมวล
กฎหมายอาญามาใช้บังคับ กล่าวคือ ไม่ให้เจ้าของทรัพย์สินไปยื่นคำร้องต่อศาลขอคืนทรัพย์สิน
ดังกล่าวอีก แม้จะอยู่ภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ตาม

3.2.3.2 ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

สืบเนื่องจากในสังคม ย่อมมีผู้ประกอบการที่ทุจริตกระทำผิดคดีอาญาที่เป็นภัยต่อสังคม
อย่างร้ายแรงหลายเรื่องด้วยกัน โดยเฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เรื่องความผิดเกี่ยวกับ
เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ล้วนเป็นคดีที่ผู้กระทำผิดได้เงิน
ไปเป็นจำนวนมากมหาศาล ทำให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีฐานะร่ำรวย มีทรัพย์สินเงินทอง
มากมายขึ้นอย่างรวดเร็วและผิดปกติ กล่าวคือ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นคดีอาชญากรรมที่
ปราศจากผู้เสียหาย (Victimless Crime) ทั้งผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้เสพ ต่างลักลอบและสมยอมกระทำ
ความผิดด้วยกันจึงไม่มีคู่กรณี ไม่มีคู่พิพาทที่จะมาเป็นโจทก์ เป็นผู้เสียหาย เป็นผู้ร้องทุกข์ยื่นยันการ

กระทำความผิดที่เป็นทางให้ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้เสพ เข้ามาอยู่ในเส้นทางที่จะกระทำให้อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานผู้ควบคุมสังคม ซึ่งเป็นฝ่ายปราบปรามจะดำเนินการได้โดยตรง ซึ่งต่างกับอาชญากรรมอื่นที่มีผู้ร้องทุกข์ ซึ่งเคือคร้อนและได้รับความเสียหายโดยตรง

คดีเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นคดีอาชญากรรมที่กระทำโดยการตัดตอน (cut off)³⁷ ความโง่โง่ระหว่างผู้กระทำความผิดด้วยกัน และผู้ซึ่งอยู่เบื้องหลังได้อย่างแนบเนียน มีการจัดองค์การที่กระทำเป็นเครือข่าย ลึกลับ ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ค้า และกลุ่มผู้เสพ อาจมีผู้สนับสนุนหรือนายทุนที่แสดงตัวเป็นคนดี มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี อาจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมืองที่มีชื่อเสียง มีเงินทุน มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลัง ซึ่งบุคคลพวกนี้ยอมที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องเนื่องจากการเล็งเห็นผลตอบแทนด้านการเงินที่สูงมากเป็นหลัก การผลิตการค้ายาเสพติดได้กำไรหลายร้อยเท่าตัวก็เป็นได้ ส่วนเงินที่ได้จากการประกอบการผลิต หรือการค้ายาเสพติดส่วนหนึ่งก็ต้องใช้หมุนเวียนในธุรกิจเรื่องยาเสพติด ส่วนที่สองก็เอาไปลงทุนในช่องทางที่ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนที่สามก็ใช้ประกอบธุรกิจอาชญากรรมอื่นๆ ที่เป็นวงจรของความชั่วร้ายที่สามารถนำเงินเข้ามาเพิ่มเติมได้ในเรื่องของอาชญากรรมยาเสพติด ส่วนสุดท้ายที่น่ากลัวมากคือ การใช้เงินในเรื่องของการคอร์รัปชัน คือการวิ่งเต้นใช้เงินให้สินบนกับเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นผู้กระทำความผิดจึงพยายามที่จะปกปิดการได้มาซึ่งเงิน หรือทรัพย์สินจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยวิธีการแปรเปลี่ยนเงิน หรือทรัพย์สินจากการกระทำความผิดอย่างแนบเนียนสุดความสามารถ และได้คิดค้นหาวิธีการปกปิดซ่อนเร้นที่ลึกลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ยังใช้วิธีการโอนย้ายเงินเหล่านั้นจากประเทศที่มีกฎหมายที่เหมาะสม และมีมาตรการที่เข้มงวดกวดขัน ไปอีกประเทศหนึ่งที่ไม่มีความหมาย และไม่มีมาตรการสกัดกั้นที่เข้มงวด โดยจะโอนไปฝากไว้กับสถาบันการเงิน หรือนำไปลงทุนประกอบการทางเศรษฐกิจ เพื่อไม่ให้สังคมรู้ว่าเป็นเงินที่ได้มาจากแหล่งใด และเพื่อให้สังคมเห็นว่าเป็นเงินที่ดี เป็นเงินที่ได้มาโดยชอบ ซึ่งเรียกว่า “Money Laundering” หรือ “การฟอกเงิน”

ในกฎหมายฉบับนี้ได้ให้ความหมายของ “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” ว่า “เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้หมายความรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อ หรือกระทำด้วยประการใดๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยน

³⁷ พล.ต.ต.วาทีน คำทรงศรี, การฟอกเงิน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, พ.ศ. 2539), หน้า 18.

สภาพที่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม”

ซึ่งจะเห็นได้ว่า บทกฎหมายนี้ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีใด กรรมและวาระที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกดำเนินคดีนั้น หรือจะเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก่อนหน้า ถิ่นที่ครั้ง ที่ไม่มีหลักฐานมาฟ้องศาลหรือไม่อย่างไร เพียงแต่ให้มีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็ให้มีอำนาจยึดหรืออายัดไว้ทำการตรวจสอบและร้องขอให้ศาลริบได้ เมื่อไม่มีข้อกำหนดชัดเจน ทำให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมสังคมมีขอบเขตการใช้อำนาจปฏิบัติการในเรื่องนี้ได้ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น

ในส่วนของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ได้ระบุ ความผิดที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เป็นความผิดมูลฐานดังนี้ คือ

1. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528, (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2530, (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 และ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545
2. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535
3. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533
4. ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ได้แก่การผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด และหมายรวมถึง การสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าวนี้ด้วย
5. ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ ได้แก่พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502

สำหรับในเรื่องของการพิจารณาพิสูจนันับว่าเป็นหัวใจสำคัญของมาตรการทรัพย์สินจะช่วย
ให้สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินที่ได้มาโดยผิดกฎหมายนี้ โดยไม่กระทบกระเทือนต่อประชาชน
ผู้บริสุทธิ์ เนื่องจากประเทศไทยนั้นใช้หลักกฎหมายซึ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเป็นหัวใจสำคัญ โดย
ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้กระทำ
ความผิด ผู้กล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ความตามที่กล่าวหา นั่น แต่
สำหรับทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ควรกำหนดให้ภาระการพิสูจน์เป็น
ของผู้ถูกกล่าวหา โดยมีเหตุผลดังนี้ คือ

(1) บางกรณีหรือการกระทำความผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการ
ยากมากที่จะให้ผู้กล่าวหาพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้เห็นชัดเจนว่าทรัพย์สินรายการใดเป็นทรัพย์สินที่
ได้มาจากการค้ายาเสพติด ในเรื่องนี้จึงมีหลักกฎหมาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า มีความจำเป็นที่จะต้อง
ผ่อนคลายนโยบายเรื่องภาระการพิสูจน์ลงบ้าง โดยการกำหนดให้ฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้พิสูจน์
เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตน ทั้งนี้เพราะสังคมไม่พึงประสงค์ให้ผู้กระทำผิดรอดพ้นจากการถูก
ลงโทษ หรือได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดนั้น

(2) เพื่อความสะดวกในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ได้มีหลักกฎหมายซึ่งเป็นที่ยอมรับ
กันว่า ความผิดบางอย่างหาพยานหลักฐานลำบาก เนื่องจากจะอยู่ในความรู้เห็นส่วนตัวของผู้
ผู้กระทำผิดเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น การที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งพิสูจน์อาจกระทำได้ยาก หรือบางกรณีเป็น
การพ้นวิสัย โดยเฉพาะทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดนั้น ผู้ครอบครองย่อมทราบดีกว่าผู้อื่น
ว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาอย่างไร และอยู่ในฐานะที่จะแสดงพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์
ของตน ซึ่งถ้าให้ผู้กล่าวหาหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นฝ่ายพิสูจน์แล้วก็จะเป็นการยากและพ้นวิสัยที่จะ
กระทำได้ เพราะพยานหลักฐานต่างๆ อยู่ในความรู้เห็นของผู้ครอบครองนั้น โดยที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ
ไม่มีทางเข้าถึงพยานหลักฐานนั้นได้เลย

(3) การให้ภาระการพิสูจน์เป็นของผู้ถูกกล่าวหาเป็นไปตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับความ
น่าจะเป็นไปได้ของข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหา กล่าวคือ เมื่อมีข้อเท็จจริงอันหนึ่งเกิดขึ้นมาแล้ว โดย
ปกติจะมีข้อเท็จจริงอีกอันเกิดขึ้นตามมา ฝ่ายที่ปฏิเสธความเป็นไปได้นี้จะต้องรับภาระในการ
พิสูจน์ว่ามีได้เป็นเช่นนั้น

สำหรับคดียาเสพติด ผู้ต้องหาในความผิดสำคัญคือ ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือ
ครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะมีทรัพย์สินที่ได้มาจาก หรือ
เกี่ยวเนื่องกับความผิดนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ฝ่ายผู้กล่าวหาต้องบ่งชี้ว่าผู้ต้องหาไม่มีความผิดเกิน
กว่าการประกอบอาชีพโดยสุจริตตามปกติ ซึ่งสันนิษฐานว่าจะไม่มีความผิดเกี่ยวกับความผิด
เกี่ยวกับยาเสพติด จากนั้นผู้ต้องหาคดียาเสพติดจึงเป็นฝ่ายพิสูจน์หักล้างความเป็นไปได้ว่า

ทรัพย์สินที่ถูกตรวจสอบไม่เกี่ยวเนื่องกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นหลักการเกี่ยวกับข้อสันนิษฐานของประมวลกฎหมายอาญา

(4) เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองสังคมไว้ให้ปลอดภัยจากภัยร้ายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดยิ่งกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และเป็นนโยบายทางอาญาของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม กล่าวคือ หากไม่อาศัยหลักข้อสันนิษฐานเบื้องต้นว่าทรัพย์สินของผู้ต้องหา นั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งจะต้องให้ผู้ต้องหา มีหน้าที่นำสืบและพิสูจน์เกี่ยวกับรายการทรัพย์สินนั้น ในเรื่องของการพยานหลักฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินและการได้มาซึ่งทรัพย์สินนั้นจะตกแก่ฝ่ายโจทก์หรือผู้กล่าวหาตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไป ซึ่งในที่สุดทรัพย์สินนั้นก็ไม้อาจอุทธรณ์ได้เนื่องจากโจทก์ไม่อาจพิสูจน์ได้ ทรัพย์สินนั้นก็จะเป็นปัจจัยในการค้ายาเสพติดครั้งต่อไป กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวมของประเทศ

3.2.4 มาตรการลงโทษทางภาษีอากรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

เนื่องจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ส่วนใหญ่แล้วมีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญคือ ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของทรัพย์สิน หรือเงินทองจำนวนมาก อันก่อให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น ในแง่ของมาตรการการลงโทษจึงควรเน้นไปที่การตัดต้นตอความต้องการของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด สำหรับมาตรการลงโทษทางภาษีนั่น ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่มีอัตราโทษรุนแรงในทางด้านทรัพย์สิน โดยวิธีการปรับใช้มาตรการทางภาษีอากรเข้ากับมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น จะใช้วิธีการทางภาษีโดยทั่วไป กล่าวคือ เมื่อตรวจสอบได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และมีผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้จากการกระทำความผิด ผลประโยชน์ตอบแทนดังกล่าวนั้นย่อมถือเป็นเงินได้ที่จะต้องนำมารวมคำนวณเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยหลักเกณฑ์ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจะใช้เกณฑ์เงินสด (Cash Basis) กล่าวคือ คำนวณภาษีตามจำนวนเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้รับมาจริงๆ สำหรับเงินที่ได้จากการกระทำความผิดยาเสพติดอาจถือเป็นเงินได้พึงประเมินตามประมวลรัษฎากร มาตรา 40(8) อันเป็นเงินที่อยู่นอกเหนือจากการอื่นที่ระบุไว้ในมาตรา 40(1) ถึง (8) ซึ่งหากไม่มีการยื่นแบบแสดงรายการภาษีในส่วนของเงินได้จากยาเสพติดแล้ว เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานประเมินมีอำนาจประเมินเงินภาษีอากรตามที่รู้เห็นว่าถูกต้อง โดยห้ามมิให้มีการอุทธรณ์การประเมิน ซึ่งหากเป็นกรณีของเงิน หรือทรัพย์สินที่ได้รับจากยาเสพติดย่อมไม่สามารถชี้แจงในเรื่องของแหล่งที่มาของเงินดังกล่าวได้ทำให้ถูกมาตรการทางภาษีที่รุนแรง ตลอดจนเบี้ยปรับใน

อัตราสองเท่าของจำนวนเงินดังกล่าวตามประมวลรัษฎากรมาตรา 26 และเงินเพิ่มในอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือน จนกว่าจะเท่าจำนวนภาษี ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 27

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามาตรการทางภาษีอากรนั้น ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการชำระค่าภาษีอย่างมหาศาล ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งไม่สามารถชี้แจงในเรื่องของแหล่งที่มาของเงินได้ ทำให้เกิดภาระภาษีอย่างมากมาย อีกทั้งเงินเพิ่มและเบี้ยปรับอีก 3 เท่าของจำนวนเงินดังกล่าว ก่อให้เกิดหนี้สินทางภาษีอากร เป็นผลให้ถูกยึด อาศัย และขายทอดตลาดทรัพย์สินของผู้ต้องรับผิดทางภาษีอากร จนอาจหมดเนื้อหมดตัว หากมิได้ชำระค่าภาษีภายในกำหนดระยะเวลา อันเป็นมาตรการลงโทษที่รุนแรง และถือเป็นมาตรการป้องกันอย่างหนึ่งที่จะมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

3.3 มาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในต่างประเทศ

ปัญหายาเสพติดถือเป็นปัญหาที่มีความสำคัญในอันดับต้นๆ ของแต่ละประเทศทั่วโลก และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้แต่ละประเทศพยายามที่จะหามาตรการต่างๆ เพื่อที่จะสกัดกั้นปัญหาดังกล่าวนี้ ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนจะขอกกล่าวถึงมาตรการในการสกัดกั้นปัญหาทางด้านยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศออสเตรเลียซึ่งเป็นประเทศที่ประสบปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นอย่างมาก และเป็นประเทศที่สามารถใช้มาตรการในการป้องกันปัญหาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ

3.3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตรการในการป้องกันและปราบปรามปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น มีการนำมาตรการสมคบมาใช้ และถือว่าสามารถใช้มาตรการสมคบได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใช้กฎหมายในการปราบปรามการค้ายาเสพติด อันเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ และในระดับโลกปัญหาหนึ่ง ซึ่งจะเป็นผลในการเพิ่มประสิทธิภาพการปราบปรามบรรดาอาชญากรที่มีรูปแบบต่างๆ และมีการดำเนินการที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย หรือขบวนการ ให้บรรดาองค์กรอาชญากรรมทั้งหลายถูกปราบปรามกันอย่างถอนรากถอนโคน โดยความพยายามในระดับระหว่างประเทศผ่านองค์การสหประชาชาติ ซึ่งมี

สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลักดันให้ประเทศต่างๆ นำเอามาตรการความผิดฐานสมคบมาใช้ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม

การที่ประเทศสหรัฐอเมริกานำเอาหลักการสมคบกันกระทำความผิด หรือ Conspiracy มาเป็นหลักกฎหมายพิเศษนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกัน ระวัง ยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยหลักการสมคบกันกระทำความผิดนั้นมีแนวคิดที่ว่าไม่ควรจะให้เกิดการกระทำที่เป็นความผิดสำเร็จ อันเป็นการเสียหายแก่สังคมก่อน แล้วจึงจะมีการลงโทษผู้กระทำความผิด แต่ควรที่จะมีการป้องกันสังคมให้พ้นจากอันตราย หรือผลร้ายอันเกิดจากการร่วมกันกระทำความผิดอาญา โดยลงโทษผู้ที่กระทำความผิดก่อนที่ความเสียหายจะเกิดขึ้น คือลงโทษในการกระทำก่อนขึ้นพยายาม หรือก่อนขึ้นเตรียมการ โดยเพียงแต่มีการสมคบหรือคบคิดกันที่จะกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมายก็เป็นความผิดแล้ว ทั้งที่อาจไม่มีการลงมือกระทำความผิดเลย³⁸ โดยให้รัฐพิสูจน์ว่ามีการตกลงเพื่อกระทำความผิด อันเป็นการคุกคามต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยกฎหมายกำหนดบทลงโทษสำหรับการตกลงโดยเฉพาะ

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา³⁹ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการสมคบกันกระทำความผิด (Conspiracy) ไว้ว่า “ถ้าบุคคลสองคนหรือมากกว่านั้นสมคบกันเพื่อกระทำความผิดต่อกฎหมายสหรัฐอเมริกาหรือตัวแทนของบุคคลใด ในลักษณะใด หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด และบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือมากกว่าในจำนวนนั้น ได้กระทำการใดๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสมคบ แต่ละคนจะถูกปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าวัตถุประสงค์ของการสมคบนั้นเพื่อกระทำความผิดลหุโทษ ผู้สมคบกันนั้นจะต้องรับโทษจำคุกไม่เกินอัตราโทษขั้นสูงสุดที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

ในเรื่องรูปแบบ “การตกลงกัน” ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสมคบมาใช้ เพราะเป็นการปรับแนวคิดในทางทฤษฎีให้เข้ากับโลกของความเป็นจริง ซึ่งในเรื่องนี้ศาล

³⁸ สุรพล ไตรเวทย์, Conspiracy กับกฎหมายอาชญากรรม, สำนักงาน ป.ป.ส. ครอบรอบ 4 ปี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2523) หน้า 186.

³⁹ Dix, George E. Criminal Law. 11 th. Ed. (New York : Harrourt Brace Jovanovich Legal and Professional Pub, 1979) , P.93.

สหรัฐอเมริกาได้วางรูปแบบของการตกลงกันออกเป็น 2 รูปแบบ⁴⁰ คือ รูปแบบการตกลงกันในลักษณะห่วงโซ่ (Chain Conspiracy) และรูปแบบการตกลงกันในลักษณะวงล้อ (Wheel Conspiracy) โดยมีแนวทางมาจากคดีที่ตัดสินเป็นบรรทัดฐานไว้ สำหรับทฤษฎีห่วงโซ่ คดีที่สามารถอธิบายหลักการของทฤษฎีนี้ได้อย่างชัดเจนคือ⁴¹ คดีที่ฟ้องความผิดฐานสมคบเกี่ยวกับยาเสพติดโดยฟ้องผู้ลักลอบนำเข้า พ่อค้าคนกลาง ผู้จำหน่ายรายย่อย ว่าสมคบกันลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาและจำหน่ายยาเสพติด ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษ ชั้นอุทธรณ์จำเลยแย้งว่าได้มีการสมคบกันของบุคคลทั้งสามกลุ่ม แต่เป็นการคบกัน 2 ส่วนต่างหากจากกัน คือระหว่างผู้ลักลอบนำเข้ากับพ่อค้าคนกลางส่วนหนึ่ง และระหว่างพ่อค้าคนกลางกับผู้จำหน่ายรายย่อยอีกส่วนหนึ่ง ศาลอุทธรณ์ไม่รับฟังข้อโต้แย้งดังกล่าว และพิพากษาขึ้นตามศาลชั้นต้น โดยให้เหตุผลว่าเป็นการสมคบกลุ่มเดียวกัน (Single Conspiracy) เพราะผู้ลักลอบนำเข้ารู้ว่าพ่อค้าคนกลางจะต้องขายให้กับผู้จำหน่ายรายย่อย และผู้จำหน่ายรายย่อยจะต้องซื้อยาเสพติดนี้มาจากผู้ลักลอบนำเข้าไม่รายใดก็รายหนึ่ง เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าผู้ร่วมสมคบกันที่ปลายหนึ่งของห่วงโซ่รู้ว่าธุรกิจผิดกฎหมายนั้นจะไม่หยุดอยู่ที่ผู้ซื้อเท่านั้น และผู้ที่อยู่อีกปลายหนึ่งของห่วงโซ่ก็รู้ว่ามีไม่ได้เริ่มมาจากผู้ขาย

สำหรับทฤษฎีวงล้อนั้น มีลักษณะของการที่มีคนกลุ่มหนึ่งเป็นศูนย์กลางในการติดต่อเสมือนเป็นศูนย์กลาง และมีคนหลายๆ คนเข้ามาติดต่อในกิจการที่ผิดกฎหมายกับคนที่ศูนย์กลาง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ศูนย์กลางกับคนที่มาติดต่ออาจจะลากเส้นได้เปรียบเสมือนเป็นซี่ล้อ โดยหาความสัมพันธ์ได้เสมือนกับที่สามารถโยงเส้นขอบล้อได้ จะทำให้ล้อมีลักษณะที่สมบูรณ์ขึ้นมาจะถือว่าประสบความสำเร็จในการฟ้องเรื่องสมคบตามทฤษฎีวงล้อ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการแบ่งแยกลักษณะความผิดฐานสมคบตามการกระทำที่เปิดเผย (Overt Act) เป็น 2 ประเภท⁴² คือ

ก. การสมคบกระทำผิดที่มีการกระทำ (Overt Act Trye Conspiracies)

1. บุคคลสองคนหรือมากกว่านั้น ตกลงกันที่จะกระทำความผิดใดๆ และ

⁴⁰ การนำหลักความผิดฐานสมคบมาใช้ในประเทศไทย, กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, บทบัญญัติเล่มที่ 50 ตอนที่ 2 (มิถุนายน 2537), หน้า 103-124.

⁴¹ United States V. Bruno, 105 F2d 921.

⁴² D.E.A. Law Applicable To Criminal Forfeiture Proceeding. แปลโดย สุรพล ไตรเวทย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2527 (อัคตำเนา).

2. จำเลยสมคบกันกระทำความผิดโดยรู้ และด้วยเจตนาที่จะกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการสมคบนั้น และ

3. ในระหว่างการสมคบนั้น จะต้องมีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการสมคบกันั้น

ข. การสมคบกันกระทำความผิดซึ่งไม่มีการกระทำ (Narcotic and Other Non-Overt Act Conspiracies) กฎหมายสมคบบางฉบับบัญญัติให้การสมคบกันเป็นความผิดโดยไม่จำเป็นต้องมีการกระทำ เช่น การสมคบกันโดยเจตนาที่จะจำหน่ายหรือครอบครองเพื่อจำหน่ายสารควบคุม สมคบกันแทรกแซงการค้าระหว่างรัฐ สมคบกันเพื่อรีดไถและติดสินบน (RICO Conspiracy) ซึ่งไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีการกระทำโดยเปิดเผย (Overt Act) แต่พนักงานอัยการต้องพิสูจน์ว่า

1. จำเลยและบุคคลอื่นอย่างน้อย 1 คน ได้ตกลงกันเพื่อกระทำความผิด

2. จำเลยได้ทราบแผนการหรือความตกลงอันเป็นสาระสำคัญ

3. จำเลยสมัครใจที่จะมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด หรือแผนการในการกระทำความผิด

ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้นำเอากฎหมายชื่อว่า Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act of 1970 (RICO) มาใช้ควบคู่กับหลักการสมคบเพื่อรับมือกับอาชญากรรมโดยตรง สืบเนื่องมาจากองค์กรอาชญากรรมเข้าไปดำเนินการในหลายประเภทธุรกิจ บางอย่างถูกกฎหมาย บางอย่างผิดกฎหมาย หากนำเอาเฉพาะหลักการสมคบเข้าไปดำเนินการก็จะประสบความสำเร็จเพียงด้านเดียวเท่านั้น ไม่สามารถครอบคลุมลักษณะขององค์กรอาชญากรรมที่ลับซับซ้อนได้ โดยกฎหมายฉบับนี้ได้นำเอาแนวคิดพื้นฐานเรื่องความผิดฐานสมคบมาดัดแปลงโดยสร้างแนวคิดเรื่อง “บริษัทอาชญากรรม (Criminal Enterprise) ขึ้นมา ซึ่งมีรายละเอียดว่ากิจกรรมทั้งหลายของสมาชิกของบริษัทอาชญากรรมไม่ว่าจะกระทำในเรื่องอะไร ให้ถือว่ามีวัตถุประสงค์อันเดียว คือเพื่อสนับสนุนความยั่งยืนก้าวหน้าของบริษัทอาชญากรรมนั้นทั้งสิ้น โดยการฟ้องและดำเนินคดีตาม RICO ไม่จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอกว่าเป็นอย่างไร บทบัญญัติ RICO ไม่ได้สร้างฐานความผิดขึ้นใหม่ เพราะการกระทำใดๆ ที่จะถูกลงโทษ RICO ต้องเป็นการกระทำที่ถูกลงโทษได้ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา แต่ RICO ได้กำหนดลักษณะของความผิดในการประกอบมิชฉาชีพ โดยนำฐานความผิดที่เป็นการกระทำในครั้งก่อนเป็นส่วนของการกระทำมิชฉาชีพ ตาม RICO ทำให้ขอบอำนาจของการบังคับใช้กฎหมายนี้

เป็นไปอย่างกว้างขวาง และให้อำนาจรัฐที่จะปราบปรามการประกอบอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นนโยบายของฝ่ายอาชญากรรมที่จะให้ RICO ใช้ได้หลากหลาย แต่การเลือกใช้ RICO ต้องได้รับความเห็นชอบจาก The Organized Crime and Racketeering Section ใน WASHINGTON, D.C. ไม่ใช่ทุกๆ คดีจะฟ้องตาม RICO เสมอไป กล่าวคือต้องเป็นกรณีที่มีเหตุพิเศษ ไม่อาจกระทำได้โดยการฟ้องคดีธรรมดา พนักงานอัยการต้องใช้ดุลยพินิจในการใช้อำนาจฟ้องตาม RICO โดยพิจารณาจากเหตุผลต่อไปนี้มากกว่าหนึ่งข้อขึ้นไป

- 1) เป็นการจำเป็นที่จะต้องฟ้องคดีตาม RICO โดยเพราะขอบเขตของการฟ้องคดีอาชญากรรมไม่สามารถกระทำได้
- 2) การฟ้องคดีตาม RICO จะได้รับคำพิพากษาซึ่งเหมาะสมแก่สถานการณ์ในคดีนั้น
- 3) การฟ้องคดีตาม RICO สามารถรวบรวมฐานความผิดหลายฐานความผิดซึ่งอาจฟ้องคดีได้ในเขตอำนาจศาลต่างกัน
- 4) RICO เป็นความจำเป็นของรัฐในอันที่จะฟ้องคดีเพื่อต่อต้านจำเลย
- 5) การฟ้องคดีตาม RICO จะเหมาะสมแก่การริบทรัพย์ซึ่งได้สัดส่วนกับการประกอบอาชญากรรม
- 6) เป็นคดีที่ละเมิดกฎหมายของมลรัฐ แต่การฟ้องคดีเช่นนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จ ให้อัยการสหรัฐเป็นผู้ฟ้อง
- 7) เป็นคดีที่ละเมิดกฎหมายของสหรัฐ แต่การฟ้องคดีเป็นนโยบายในทางการเมือง ซึ่งอาจเกิดปัญหาแก่อัยการท้องถิ่น

นอกจากการนำเอาหลักสมคบกันกระทำความผิด มาใช้ในการป้องกันปราบปรามองค์กรยาเสพติดแล้ว มาตรการริบทรัพย์สินก็จัดได้ว่าเป็นอีกมาตรการที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการกับองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากแนวคิดที่ว่าเป้าหมายสำคัญของการกระทำความผิดคือทรัพย์สินเงินทอง ดังนั้น ในการกำหนดโทษแก่การกระทำความผิดก็ควรนำเอาการลงโทษทางเศรษฐกิจมาพิจารณาประกอบด้วย ซึ่งพอแยกสาระสำคัญได้ดังนี้⁴³

⁴³ เฟ็งอ้าง, หน้า 93-95.

มาตรการริบทรัพย์ทางแพ่ง (Civil Forfeiture)

การริบทรัพย์ทางแพ่งของสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์พอสรุปได้ดังนี้

(ก) วิธีพิจารณาการริบทรัพย์ ใช้การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งต่างกับคดีอาญาที่ต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย

(ข) การฟ้องคดีจะต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์นั้นตั้งอยู่ และเป็นการฟ้องตัวทรัพย์สินนั้นเป็นจำเลยในคดีโดยตรง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะได้ตัวผู้กระทำความผิดหรือมีตัวผู้กระทำความผิดในคดีนั้นหรือไม่

(ค) ถือว่าตัวทรัพย์สินนั้นเองเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ทรัพย์สินนั้นจึงมีมลทินมาตั้งแต่การกระทำความผิด การริบทรัพย์สินจึงมีผลให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของรัฐมาตั้งแต่การกระทำความผิด การโอนทรัพย์สินต่อๆ กันมาในภายหลังไม่เป็นเหตุอ้างให้หลุดพ้นจากการริบ และผู้รับโอนจะอ้างว่าตนรับมาโดยสุจริตไม่ได้

(ง) เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการยึดทรัพย์สินก่อนการริบ ทั้งนี้เพื่อให้มาตรการริบทรัพย์สินสัมฤทธิ์ผลอย่างจริงจัง และป้องกันการโยกย้าย จำหน่าย จ่ายโอน หรือนำพาทรัพย์สินนั้นไปหลบซ่อนเสียก่อน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดทรัพย์สินที่อาจริบได้ไว้ชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งก่อนที่คดีจะเข้าสู่ขั้นตอนของศาลให้มีคำสั่งริบ

มาตรการริบทรัพย์ทางอาญา (Criminal Forfeiture)

ได้มีการนำเอามาตรการริบทรัพย์ทางอาญามาใช้ครั้งแรกในกฎหมาย RICO และ CCE ซึ่งการใช้มาตรการริบทรัพย์ทางอาญานี้ครอบคลุมถึงการริบทรัพย์จากการกระทำความผิดร้ายแรง เช่น การลักพาตัว การพนัน การวางเพลิง การลักทรัพย์ การให้สินบน การค้ายาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา โดยสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้การริบทรัพย์ทางอาญาต้องเป็นทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น และจะต้องตกเป็นของรัฐตั้งแต่ขณะมีการกระทำความผิด โดยมีผลย้อนหลังตามหลัก relation back doctrine ซึ่งทำให้การโอนกันต่อๆ มาภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดไม่มีผลทางกฎหมาย ซึ่งเป็นการนำหลักการริบทรัพย์ทางแพ่งมาใช้กับการริบทรัพย์ทางอาญา

ในกรณีทรัพย์สินเกี่ยวกับยาเสพติด บรรดาผลประโยชน์ทั้งที่เป็นทรัพย์สินหรือสิทธิไม่ว่าในรูปแบบใดที่บุคคลนั้นมีอยู่หรือใช้ในธุรกิจอาชญากรรมต่อเนื่อง จะต้องถูกริบทั้งหมด เพื่อเป็นการตัดผลประโยชน์ทางทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดของสหรัฐอเมริกาที่สำคัญมีอยู่ 2 ฉบับ กล่าวคือ

1. Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act of 1970 (RICO) เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปราบปรามองค์กรมิจฉาชีพและการดำเนินการธุรกิจที่ผิดกฎหมายอาญา
2. Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control Act, 1970 เป็นกฎหมายควบคุมการใช้ยาในทางที่ผิด

สหรัฐอเมริกาใช้กฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปราบปรามการค้ายาเสพติด โดยมีมาตรการลงโทษจำคุกและริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิด ซึ่งมีหลักเกณฑ์ว่า จำเลยจะต้องถูกศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิด และทรัพย์สินที่จะถูกริบนั้น ต้องเป็นทรัพย์สินของจำเลย⁴⁴

มาตรการควบคุมการมอบส่ง (Controlled Delivery) ก็ถือเป็นมาตรการที่สำคัญอีกมาตรการหนึ่งที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นมาตรการทางกฎหมายอย่างหนึ่ง ในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมได้ ในอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Vienna Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988) ได้มีการบัญญัติมาตรการดังกล่าวไว้ในข้อ 11 ของอนุสัญญานี้ สรุปความได้ว่า⁴⁵

1. หากไม่เป็นการขัดต่อหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายภายใน ให้รัฐภาคีดำเนินมาตรการที่จำเป็นเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อให้มีการนำมาตรการควบคุมการมอบส่งมาใช้ในระดับระหว่างประเทศ เพื่อที่จะระบุดังลักษณะของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ

⁴⁴ สุรพล ไตรเวทย์, มาตรการกฎหมายริบทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกา, วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (ก.ย.2530 – ก.พ. 2531), หน้า 2 .

⁴⁵ United Nations Vienna Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances 1988 , article 11.

กระทำความผิด (ส่วนใหญ่จะเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด) และให้ดำเนินมาตรการทางกฎหมายต่อบุคคลเหล่านั้น บนพื้นฐานความตกลงหรือความเห็นชอบร่วมกันระหว่างประเทศ

2. การตัดสินใจนำมาตรการควบคุมการมอบส่งจะต้องทำเป็นรายกรณี และหากจำเป็นควรคำนึงถึงประเด็นในเรื่องทรัพย์สินเงินทองที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามกฎหมายของรัฐภาคี
3. การใช้มาตรการควบคุมการมอบส่งซึ่งได้รับความเห็นชอบและยินยอมจากรัฐภาคีนี้ อาจจะเป็นการให้ความยินยอมโดยไม่ให้มีการส่งมอบยาเสพติดทั้งหมด หรือ บางส่วนก็ได้

นอกจากนี้ใน draft United Nations Convention against Transnational Organized Crime ยังได้ให้ความหมายของ Controlled Delivery ไว้ในข้อ 2 ทวิ (i) สรุปได้ว่ามาตรการควบคุมการมอบส่งคือ เทคนิคในการปล่อยสิ่งผิดกฎหมายหรือสิ่งต้องสงสัย ออกจากรัฐ ผ่านรัฐ หรือเข้ามายังรัฐ โดยอยู่ในความรับรู้และติดตามอย่างใกล้ชิดจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

นอกจากมาตรการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประเทศสหรัฐอเมริกายังมีบทบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดักฟังทางโทรศัพท์ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและสืบหาอาชญากรรมที่ร้ายแรงบางประเภทได้ โดยบัญญัติไว้ใน Title ที่ 18 Chapter ที่ 119 Section ที่ 2510-2522 โดยกฎหมายฉบับนี้ ให้อำนาจศาลในการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายแห่งสหรัฐ และมลรัฐดักฟังทางโทรศัพท์เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนคดีอาญาร้ายแรงบางประเภทได้⁴⁶ โดยรัฐบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล (Privacy of Individuals) จากการถูกลอบดักฟังการสื่อสาร
2. เพื่อให้รัฐสามารถใช้วิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการสืบสวนคดีอาญาโดยมีบทบัญญัติที่กำหนดเงื่อนไข หลักเกณฑ์ วิธีการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะดักฟังทางโทรศัพท์ได้

⁴⁶ กมลชัย รัตนสกววงศ์, รศ.ดร. และ วรพจน์ วัชรุตพิชญ์, รศ.ดร. “รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางในการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดักฟังทางโทรศัพท์และการปรับปรุงกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง”, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2540 ,หน้า 71.

สำหรับเงื่อนไขในการที่จะพิจารณาว่า ข้อเท็จจริงใดที่เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถที่จะทำการดักฟังทางโทรศัพท์ได้ คือต้องปรากฏว่าได้มีการสืบสวนสอบสวนโดยวิธีอื่นๆ แล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ และต้องมีการแสดงเหตุผลว่าทำไมถึงไม่มีทางประสบความสำเร็จ และถ้าใช้วิธีการอื่นจะมีอันตรายมากกว่าเหตุ โดยรัฐบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดลักษณะของความคิดทางอาญาบางประเภทเท่านั้นที่จะถูกดักฟังได้ คือเฉพาะแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2516 (1) ของรัฐบัญญัตินี้เท่านั้น

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบันได้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมา 3 ฉบับที่เกี่ยวกับการดักฟังทางโทรศัพท์ ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 จัดว่า เพิ่มเติมโดยมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 (2) พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 25 และ (3) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาตรา 46 โดยขออนุญาตจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาต ประกอบกับเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้

1. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิด
2. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้น
3. ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าได้

3.3.2 ประเทศอังกฤษ

สำหรับประเทศอังกฤษนั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติความผิดลักลอบค้ายาเสพติด ค.ศ. 1986 (Drugs Trafficking Offences Act 1986) ขึ้น เพื่อดำเนินการริบทรัพย์สินของการค้ายาเสพติด คื่น และบทบัญญัติอื่นๆ เกี่ยวกับการค้ายาเสพติด บทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหา ซึ่งอาจใช้เป็นประโยชน์ หรือทำให้เหมาะสมสำหรับการใช้ในการดำเนินการควบคุมยาเสพติด หรือใช้เพื่อเตรียมการควบคุมยาเสพติด เพื่อการปกครองประเทศ และเพื่อเพิ่มจำนวนของกรมการช่วยเหลือนักโทษ โดยการดำเนินการริบทรัพย์สินจะดำเนินการในคดีที่จำเลยถูกฟ้องร้องในความผิดฐานลักลอบค้ายาเสพติดและคดีนั้นศาลยังไม่มีคำพิพากษา ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นการดำเนินคดีริบทรัพย์สินที่เป็นมาตรการทางแพ่งแยกต่างหากจากการนำตัวบุคคลมาฟ้องลงโทษ ซึ่งทรัพย์สินที่อาจถูกริบ จะต้องเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในความยึดถือครอบครองของจำเลย หรือทรัพย์สินที่จำเลยส่งมอบให้บุคคลอื่นยึดถือ ครอบครองโดยเสนาหา

ในส่วนของการสมคบกระทำความผิดของประเทศอังกฤษถือเป็นความผิดสำเร็จ ตั้งแต่ได้มีความตกลงหรือได้มีการกำหนดแผนการร่วมกันระหว่างผู้กระทำความผิด โดยไม่ต้อง คำนึงว่าจะมีการกระทำตามที่ได้มีการตกลงกันตามแผนการหรือไม่ โดยสามารถแบ่งการสมคบ ออกเป็น 2 รูปแบบ⁴⁷ คือ

ก. การสมคบกันกระทำความผิดตามกฎหมาย Common Law ได้แก่การกระทำที่มี วัตถุประสงค์ ในกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. การสมคบกันไปกระทำความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมาย
2. การสมคบกันในการหลอกลวงและฉ้อโกง
3. การสมคบกันในการก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลโดยการละเมิดนอกเหนือไปจาก การฉ้อโกง
4. การสมคบกันเพื่อกีดกัน ขัดขวาง บิดเบือน หรือหลีกเลี่ยงกระบวนการยุติธรรม
5. การสมคบกันเพื่อทำลายต่อความสงบสุข หรือขัดต่อประโยชน์ของสาธารณะ

ข. การสมคบกันกระทำความผิดที่ได้กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติความผิดอาญา 6231 (Crime Act 6231) และพระราชบัญญัติความผิดอาญา เครือจักรภพ (Commonwealth Crime Act)

3.3.3 ประเทศออสเตรเลีย

ในประเทศออสเตรเลียมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด คือ พระราชบัญญัติการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ค.ศ. 1987 (Proceeds of Crime Act 1987) โดยให้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหมายถึง ทรัพย์สินที่กระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยตรง หรือโดยอ้อมจากบุคคลใดๆ จากการกระทำซึ่งเกิดขึ้นนอก ประเทศออสเตรเลีย หรือเกี่ยวเนื่องกับยาเสพติด หรือเกิดขึ้นในประเทศและเป็นความผิดตามกฎหมายออสเตรเลีย ซึ่งในเรื่องของการริบทรัพย์สินและการควบคุมทรัพย์สินที่ถูกริบนี้ จะไม่ใช้กับการพิพากษาลงโทษความผิดของบุคคล ถ้าบุคคลถูกพิพากษาว่ามีความผิดก่อนที่พระราชบัญญัตินี้

⁴⁷ Victoria Police Force Detective Training School. Conspiracy. แปลโดย สุรพล ไตรเวทย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2526 (อัคราณา).

เริ่มใช้บังคับ และการไต่สวนข้อเท็จจริงของศาลในการขอริบทรัพย์สินนั้น จะเป็นการตัดสินโดย การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเท่าที่จะเป็นไปได้ (On Balance of Probabilities)

จะเห็นได้ว่ามาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในต่างประเทศที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น มีแนวความคิดที่จะมุ่งลงโทษกับผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น มาตรการลงโทษทางอาญา โดยนำเอาทฤษฎีสมคบมาใช้ และวิธีการในการไต่มาซึ่ง พยานหลักฐาน เพื่อให้สามารถดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้อย่างมี ประสิทธิภาพ โดยเน้นในเรื่องอัตราโทษที่รุนแรง และยังมีมาตรการริบทรัพย์สินที่มีประสิทธิภาพ เพื่อตัดผลประโยชน์จำนวนมหาศาลที่ได้รับจากการกระทำความผิดยาเสพติด อันถือเป็นมาตรการ ในเชิงการป้องกัน เพื่อมิให้จูงใจบุคคลให้กระทำความผิด สำหรับในส่วนของมาตรการป้องกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในต่างประเทศมิได้มีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ อย่างเช่นในประเทศไทย

สำหรับในส่วนของประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการสมคบอยู่ในพระราช บัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งในการพิสูจน์พยานหลักฐาน ของไทย ศาลสามารถที่จะรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง โดยมีได้มีการบัญญัติห้ามมิให้ รับฟังพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด หรือไม่มีบทตัดพยานเด็ดขาดอย่างเช่นในประเทศคอมมอน ลอว์ ดังนั้น ศาลไทยจึงสามารถที่จะรับฟังพยานพฤติการณ์แวดล้อมกรณีได้ แต่ปัญหาสำคัญที่ ตามมาคือ ในกรณีความผิดฐานสมคบเกี่ยวกับยาเสพติด ยังไม่มีบรรทัดฐานที่แน่นอนว่าจะใช้ มาตรการสมคบเช่นไร และยังไม่มีการแบ่งหลักการสมคบโดยละเอียดอย่างเช่นของประเทศ สหรัฐอเมริกา หรือยังมีได้บัญญัติหลักการดังเช่นประเทศอังกฤษ จึงก่อเกิดปัญหาในการรวบรวม พยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน และอัยการในการดำเนินการทางคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในบทถัดไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย